Deel 2

KWANTITATIEF ONDERZOEK

'Het Nederlands theateraanbod'

Hoofdstuk 1: Inleiding

In dit deel volgt een verslag van ons onderzoek naar het theateraanbod in Nederland van de afgelopen 10 jaar.

In eerste instantie is dit onderzoek erop gericht om te verifiëren of het uitgangspunt voor de hoofdhypothese van dit onderzoek op waarheid berust. Dit komt er op neer, dat er in Nederland relatief weinig heropvoeringen van Nederlandse dramateksten zijn. Om deze stelling te kunnen onderzoeken, hebben we een kwantitatieve analyse van het Nederlands theater-aanbod gemaakt.

Naast dit onderzoek naar het aantal premières en heropvoeringen van Nederlands drama hebben we ook enkele andere zaken onderzocht. Deze onderzoeken hebben tot doel om een beter inzicht te krijgen in het Nederlands theaterklimaat.

Het onderzoek is gericht op de theatermakers in Nederland. Het gaat in op de vraag welke voorstellingen er in Nederland gemaakt zijn en door wie. De receptiekant van deze voorstellingen is niet bekeken. Hoe vaak dezelfde voorstelling gespeeld is, hoeveel publiek hij getrokken heeft en hoe hij gewaardeerd is hebben we buiten beschouwing gelaten.

Hoofdstuk 2: Onderzoeksvragen

In de hoofdhypothese van het onderzoek stellen we, dat het Nederlands theateraanbod bestaat uit een relatief laag aantal heropvoeringen van oorspronkelijk Nederlandse dramateksten ten opzichte van zowel het aantal opvoeringen van nieuwe oorspronkelijk Nederlandse dramateksten als het aantal opvoeringen van niet-oorspronkelijk Nederlandse dramateksten.
In het kader van dit onderzoek zullen we spreken over **'Nederlandse reprises'** als we het hebben over heropvoeringen van Nederlandse dramateksten, **'Nederlandse premières'** als we het hebben over opvoeringen van nieuwe oorspronkelijk Nederlandse dramateksten, **'Buitenlandse premières'** als we het hebben over eerste opvoeringen in Nederland van niet-oorspronkelijk Nederlandse dramateksten en over **'Buitenlandse reprises'** als we het hebben over heropvoeringen in Nederland van niet-oorspronkelijk Nederlandse dramateksten.

De hypothese luidt dan als volgt: Het aantal Nederlandse reprises is relatief laag ten opzichte van zowel het aantal Nederlandse premières als het aantal buitenlandse voorstellingen.

Deze hypothese is naar ons idee nog vrij moeilijk te onderzoeken. Wat is relatief laag? En wat zegt het over het theateraanbod als we een laag aantal Nederlandse reprises vinden ten opzichte van Nederlandse premières? Dat zegt dan nog niet, dat de Nederlandse theatermakers niet in Nederlandse dramateksten geïnteresseerd zijn. Het zou dan nog zo kunnen zijn, dat Nederlandse theatermakers geen reprises maken en alleen naar nieuwe Nederlandse en buitenlandse stukken op zoek zijn.

Daarom willen we kijken naar de verhouding tussen het aantal Nederlandse premières en het aantal Nederlandse reprises en de verhouding tussen het aantal buitenlandse premières en het aantal buitenlandse reprises. We verwachten dat deze verhouding anders zal zijn.

De onderzoekshypothese luidt dan:
Het aantal Nederlandse reprises in verhouding tot het aantal Nederlandse premières is laag ten opzichte van het aantal buitenlandse reprises in verhouding tot het aantal buitenlandse premières.

Deze verhoudingen willen we zowel onderzoeken over de afgelopen 10 jaar in z'n totaliteit, als per seizoen afzonderlijk. Dit doen we, omdat we willen weten of er de afgelopen 10 jaar met betrekking tot het aanbod van Nederlandse premières en Nederlandse reprises veranderingen te constateren zijn.

Dit onderzoek naar de verhouding tussen het aanbod van Nederlandse premières en reprises hebben we niet alleen voor het totale aanbod in Nederland uitgevoerd, maar we hebben ook gekeken hoe die verhouding is bij de grote gesubsidieerde gezelschappen en bij de gezelschappen die de afgelopen tien jaar het grootste aanbod hebben verzorgd. We willen bekijken of zij representatief zijn voor het totale aanbod of dat zij een van het gemiddelde afwijkende repertoire keuze volgen.

We hebben ook onderzocht hoe dat première- en repriseaanbod in Nederland eruit ziet: welke auteurs worden er gespeeld; hoe vaak wordt er van dezelfde auteurs een stuk gespeeld; wie zijn de meest gespeelde schrijvers in Nederland ? Bij deze vragen zijn we zowel geïnteresseerd in het totale aanbod als in het aanbod per deelgroep. Hiermee bedoelen wij de indeling in Nederlandse en buitenlandse auteurs en de subgroepen hiervan: Nederlandse reprises en premières en buitenlandse reprises en premières. Wat betreft de indeling in reprises en premières zijn we ook geïnteresseerd in de vraag of er van hedendaagse schrijvers toneelstukken in reprise worden gebracht. Dit zou kunnen wijzen op het erkennen van de hedendaagse toneelschrijfkunst.

Verder hebben we bekeken wié deze auteurs opvoeren. Welke gezelschappen en welke regisseurs? Hoe vaak speelt één gezelschap of regisseert één regisseur Nederlandse premières, buitenlandse premières, Nederlandse reprises of buitenlandse reprises? Zijn gezelschappen of regisseurs wat dit betreft gespecialiseerd?

Wat betreft het aanbod van Nederlandse toneelstukken hebben we onderzocht of er relaties bestaan tussen auteurs en gezelschappen of regisseurs.

In eerste instantie hebben we bekeken hoe vaak het voorkomt, dat de regisseur de auteur (of één van de auteurs) is van de voorstelling die hij regisssseert. We willen dit onderzoeken, omdat we veronderstellen dat dit soort relaties de kans vergroten, dat een bepaalde auteur veel wordt opgevoerd. Een auteur die zelf regisseert heeft natuurlijk veel meer kans dat zijn stuk ooit

gespeeld wordt dan een auteur die van anderen afhankelijk is. En daarnaast kan het zelf gaan schrijven van regisseurs een bepaalde onvrede van regisseurs met de kwaliteit van de Nederlandse stukken aangeven. Dit soort relaties beïnvloedt ook de repertoirekeuze. Een regisseur die zelf schrijft zal eerder zijn eigen stuk dan een reprise of een première stuk van iemand anders op het repertoire nemen.

In tweede instantie hebben we bekeken of toneelteksten collectief door een gezelschap gemaakt zijn. De keuze van een gezelschap voor het collectief maken van een toneelstuk is de keuze voor een werkwijze. Een collectief gemaakte voorstelling is in onze ogen een nieuw Nederlands toneelstuk. Maar we zijn ons er terdege van bewust, dat zo'n voorstelling vaak totaal iets anders is dan een voorstelling gemaakt op basis van een bestaande tekst. Het in eigen beheer maken van een toneelstuk is volgens ons een principiële keuze van de theatermaker. Deze komt voort uit het ontbreken van een directe verbondenheid van de maker met het bestaande materiaal. Daarom is het volgens ons van belang om aan te geven welk deel van het aanbod bestaat uit collectief gemaakte produkties. Mocht dit aandeel erg groot zijn, dan zegt dat ook iets over de plaats van de auteur in het Nederlandse theateraanbod.

In derde instantie hebben we onderzocht in hoeverre regisseurs of gezelschappen meerdere malen met dezelfde auteur hebben samengewerkt. We willen hiermee onderzoeken of auteurs van vaste regisseurs en vaste gezelschappen afhankelijk zijn.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksgebied en Bronnenmateriaal

We doen in dit hoofdstuk verslag van een onderzoek naar het theateraanbod in Nederland van de afgelopen tien seizoenen: van '78/'79 tot '87/'88. We zijn daarbij uitgegaan van de gegevens van het Nederlands Theater Instituut. Deze gegevens worden jaarlijks in het Nederlands theaterjaarboek[1] gepubliceerd. Deze jaarboeken hebben we daarom als bron gebruikt voor ons onderzoek.

Welke voorstellingen uit de jaarboeken hebben wij opgenomen in onze tellingen?

Dit onderzoek is gericht op 'Toneel'. Hiermee bedoelen wij 'een theatervorm waarbij gesproken tekst geldt als één van de belangrijkste expressiemiddelen'. We hebben geprobeerd, om al die voorstellingen in onze tellingen op te nemen die naar ons idee in te delen zijn bij 'Toneel'. Het is niet mogelijk om te onder-zoeken welke voorstellingen van de afgelopen tien jaar exact voldoen aan de definitie van 'Toneel',zoals hierboven omschreven. Van veel voorstellingen is immers niet meer over dan een vermelding in het theaterjaarboek. Om het onderzoek toch te kunnen uitvoeren, zijn we van de genre-indeling van de theaterjaarboeken uitgegaan. We gaan er vanuit, dat de in de jaarboeken gebruikte term 'Toneel' overeenkomt met onze definitie voor 'Toneel'.

De tien theaterjaarboeken waarvan wij gebruik maken zijn niet allemaal hetzelfde wat betreft de genre-indeling, de hoofdstukindeling en de samenstelling.

De eerste drie jaarboeken[2], '78/'79, '79/'80 en '80/'81, zijn identiek wat betreft hun opzet. Deze zijn niet alleen Theaterjaarboeken, maar televisie- en theaterjaarboeken. Deze jaarboeken kennen een indeling in negen hoofdstukken. In onze tellingen zijn alle voorstellingen opgenomen die in de eerste twee hoofdstukken, "Gesubsidieerd toneel" en "Vrije en incidentele produkties"[3],

---

[1] Het theaterjaarboek wordt vanaf seizoen '81/'82 het Theaterboek genoemd.

[2] Dit zijn de jaarboeken nummer 28,29 en 30.

[3] In jaarboek '78/'79 heet dit hoofdstuk "vrije producties en andere vormen van theater".

genoemd worden. Daarnaast komen voorstellingen op de lijst voor die genoemd worden in het subhoofdstukje "Nederlandse bijdragen" van het hoofdstuk "Holland festival". We hebben uit dit hoofdstuk alleen de toneelvoorstellingen opgenomen.

De volgende 6 jaarboeken[4] zijn qua indeling ook identiek. Uit deze jaarboeken zijn alle produkties opgenomen die in het hoofdstuk "Theater/Toneel"[5] genoemd worden. In de jaarboeken 35 en 36 is een hoofdstuk opgenomen met aanvullingen op de daaraan voorafgaande jaren. Uit deze hoofdstukken hebben we alle voorstellingen opgenomen waarbij "(toneel)" vermeld staat.

In theaterjaarboek '87/'88[6] is geen hoofdstukindeling meer gemaakt naar "Toneel/Theater", "Dans", "Poppentheater", enz.. Alle voorstellingen worden opgesomd in het hoofdstuk "Seizoensoverzicht 1987/1988". De reden die hiervoor gegeven wordt is:

"De laatste jaren zijn de grenzen tussen de verschillende theaterdisciplines in toenemende mate aan het vervagen. De multidisciplinaire benadering, die aan veel uitgebrachte voorstellingen ten grondslag ligt, maakt het steeds moeilijker om een bepaalde produktie in een discipline onder te brengen. Het nieuwe ordeningssysteem (alfabetisch op naam van producent/ theatermaker) biedt de mogelijkheid om een voorstelling genuanceerder te kwalificeren"[7].

Onder iedere titel wordt nu de discipline van elke voorstelling vermeld. Vanwege de multidisciplinaire benadering in dit theaterboek is het mogelijk, dat er bij iedere voorstelling meerdere, tot maximaal 3, disciplines worden vermeld. Deze indeling in disciplines wordt in principe door de theatergroep zelf gemaakt. Zij vullen op het toegezonden formulier de genre-indeling in. Er bestaan dus geen definities van de disciplines of enige criteria voor de indeling. Er wordt alleen dan afgeweken van de indeling van de theatergroep, als iemand in de redaktie zeker weet dat die voorstelling niet tot de desbetreffende discipline behoort. Hierin wordt geen actief beleid gevoerd. Wij hebben in onze lijst alle voor-

---

[4] De jaarboeken 31 tot en met 35 van de seizoenen '82/'83, '83/'84, '84/'85, '85/'86 en '86/'87.

[5] In jaarboek '82/'83 heet dit hoofdstuk alleen "Toneel" en in jaarboek 32 en 33 heet dit hoofdstuk alleen "Theater".

[6] Jaarboek nummer 37.

[7] Theaterjaarboek nummer 37 pagina 53.

stellingen opgenomen waarbij de discipline "Toneel" vermeld staat. Daarnaast zijn ook uit dit jaarboek die produkties uit het hoofdstuk "Aanvullingen 1985/1986" opgenomen waarbij "(toneel)" vermeld staat.

In seizoen '83/'84 is de samenstelling van de redaktie van de theaterjaarboeken veranderd[8]. Dit heeft gevolgen gehad voor de criteria op basis waarvan de gegevens in de jaarboeken worden opgenomen. In de theaterjaarboeken worden alleen professionele theatervoorstellingen opgenomen. De definitie van 'professioneel' is door de redaktie echter veranderd. Tot '83/'84 werd een theatergroep als professionele groep beschouwd, als de leden van het gezelschap hun brood met theatermaken verdienden. Nu wordt iedere groep waarvan de leden een theateropleiding hebben genoten als een professionele groep beschouwd.

De redaktie is in dat seizoen ook van werkmethode veranderd. Van een passieve redaktie in een aktieve redaktie, die zelf op zoek gaat naar informatie. Bij de oude redaktiemethode werden alleen de grote gesubsidieerde gezelschappen door het Nederlands Theater Instituut zelf benaderd, alle andere gezelschappen en adhoc voorstellingen werden alleen opgenomen als ze zelf het initiatief namen en informatie naar de redaktie toezonden. De huidige redaktie gaat anders te werk: zij nemen zelf contact op met theatergroepen. Groepen die al in de jaarboeken voorkomen worden ieder jaar opnieuw benaderd door het Nederlands Theater Instituut met het verzoek om formulieren in te vullen waarin zij informatie kunnen verstrekken met betrekking tot hun voorstellingen van het afgelopen seizoen. Daarnaast worden instellingen of theatergezelschappen benaderd waarvan bij het Nederlands Theater Instituut bekend is, dat ze dat seizoen een (semi-)professionele voorstelling gemaakt hebben.

Deze verschillen in samenstelling van de theaterjaarboeken hebben natuurlijk invloed op de gegevens die wij via deze jaarboeken verkregen hebben. Mochten er bij de resultaten van het onderzoek verschillen zijn, die verklaard kunnen worden door de veranderde werkmethode, de definitie van 'professioneel' of de verschillen in genre-indeling, dan zullen we daarop terugkomen bij de onderzoeksresultaten.

---

[8] Gegevens verkregen van Helene Sanders van de afdeling Documentatie van het Nederlands Theater Instituut.

Van iedere voorstelling hebben we de volgende gegevens uit de theaterjaarboeken overgenomen:

titel
auteur
regisseur
gezelschap
première datum
seizoen

Hoofdstuk 4: Indelingscriteria

4.1: Nederlands versus buitenlands

4.1.1: Algemeen

Het totale toneelaanbod hebben we in twee groepen verdeeld: voorstellingen gebaseerd op een Nederlandse dramatekst en voorstellingen gebaseerd op een buitenlandse tekst. Met een Nederlandse dramatekst bedoelen wij: 'alle teksten, oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal of een dialect hiervan, die bedoeld zijn voor en/of gebruikt zijn in een opvoering in een theatrale situatie'.

Een voorstelling die gebaseerd is op een Nederlandse dramatekst hebben we in dit onderzoek een Nederlandse voorstelling genoemd. Een voorstelling die niet op een Nederlandse dramatekst gebaseerd is hebben we een buitenlandse voorstelling genoemd. De term Nederlands en buitenlands heeft dus alleen betrekking op de oorsprong van de dramatische tekst en niet op de opvoering zelf.

Om te bepalen of een voorstelling al dan niet Nederlands is, zijn we uitgegaan van de gegevens van de auteurs van de voorstellingen, zoals die in de theaterjaarboeken staan aangegeven.

Alle voorstellingen waarbij een voor ons bekende Nederlandse auteur vermeld staat, hebben we een Nederlandse voorstelling genoemd. In principe hebben we hetzelfde gedaan voor voorstellingen waarbij een voor ons bekende buitenlandse drama, auteur vermeld staat. Deze hebben we bij de buitenlandse voorstellingen ingedeeld. Voorstellingen van auteurs waarbij in het theaterjaarboek minstens één keer een vertaler vermeld wordt, zijn door ons ingedeeld bij de buitenlandse voorstellingen[9]. Voorstellingen van auteurs waarbij geen vertaler wordt vermeld, zijn door ons in principe ingedeeld bij de Nederlandse voorstellingen. Voorstellingen waarbij geen vertaler vermeld is en waarvan wij toch niet met zekerheid durven te zeggen of het om een Nederlandse of buitenlandse voorstelling gaat, zijn door ons ingedeeld bij die categorie waartoe wij vermoeden dat de voorstelling behoort, met de vermelding 'onzeker'.

---

[9] Tenzij het om een voor ons bekend niet-dramatisch werk van een buitenlands auteur ging (zie hiervoor 4.1.3 'bewerkingen').

Van auteurs waarvan één voorstelling bij de Nederlandse voorstellingen is ingedeeld, zijn verder alle voorstellingen consequent bij de Nederlandse voorstellingen ingedeeld. Hetzelfde geldt voor auteurs waarvan een voorstelling bij de buitenlandse voorstellingen is ingedeeld. De indeling is dus afhankelijk van de auteur.

4.1.2: Collectieve produkties

Voorstellingen waarbij als auteur het collectief wordt genoemd, zijn door ons ingedeeld bij Nederlandse voorstellingen[10]. Deze voorstellingen zijn meestal niet op een van te voren opgeschreven dramatekst gebaseerd, maar leveren uiteindelijk wel een Nederlandse dramatekst op, die oorspronkelijk in de Nederlandse taal of een dialect daarvan gemaakt is. De voorstelling heeft dus een oorspronkelijk Nederlandse dramatekst als resultaat, ook als deze tekst nooit op papier wordt gezet.

4.1.3: Bewerkingen

Voorstellingen waarbij als auteur vermeld staat: "naar ....." hebben we ook ingedeeld bij de Nederlandse voorstellingen. Het gaat hier meestal om bewerkingen van een roman tot een dramatische tekst of om een vergaande bewerking van een (meestal bekende) dramatekst. Een bewerking van een roman is in onze ogen een nieuwe dramatekst. Is de tekst in het Nederlands gemaakt dan is het dus een oorspronkelijk Nederlandse drama-tekst[11]. Een bewerking van een dramatekst die zover gaat dat de auteur van de oorspronkelijke tekst niet meer als schrijver genoemd kan of mag worden, is volgens ons ook een nieuwe dramatekst.

4.1.4: Collage voorstellingen

In het geval van collage-voorstellingen (voorstellingen die gebaseerd zijn op verschillende teksten van één of meer auteurs) gaan we uit van de auteurs

---

[10] Er zijn echter elf voorstellingen waarbij de auteur het collectief van het gezelschap is, die door ons als buitenlandse voorstelling zijn benoemd. Deze voorstellingen zijn in een andere taal gemaakt en leveren dus geen tekst op die oorspronkelijk in de Nederlandse taal geschreven is. Het gaat hierbij om 7 voorstellingen van theatergroep Kiss, twee van het Anti-Isolatietheater Bakuba, één van ESTA en één van het American Repertory Theatre.

[11] In enkele gevallen staan er in de theaterjaarboeken voorstellingen vermeld die gebaseerd zijn op een niet dramatische tekst waarbij als auteur de originele schrijver vermeld staat. In de gevallen waarvoor wij zeker weten dat die auteur geen theaterbewerking van zijn werk heeft gemaakt hebben we deze voorstelling ingedeeld bij de Nederlandse voorstellingen.

die hierbij vermeld staan. In het totale theateraanbod van de afgelopen tien jaar hebben we vrijwel geen voorstelling gevonden die was samengesteld uit teksten van zowel Nederlandse als buitenlandse auteurs[12]. Voorstellingen samengensteld uit teksten van buitenlandse auteurs hebben we zodoende een buitenlandse voorstelling genoemd. Voorstellingen gebaseerd op Nederlandse teksten hebben we Nederlandse voorstellingen genoemd. Deze manier van indelen gaat ervan uit, dat collage-voorstellingen alleen gebruik maken van dramateksten, dus teksten van auteurs die al voor het theater gebruikt zijn. We zijn ons ervan bewust, dat dat niet altijd het geval hoeft te zijn. Een collage-voorstelling waarbij als auteurs twee bekende dramaschrijvers worden genoemd (zoals bij de voorstelling "De stoelen van Kassandra" van het Pro Theater op basis van teksten van Eugene Ionesco en Aeschylos) levert natuurlijk geen problemen op. Dat is geen Nederlandse voorstelling. Een voorstelling waarbij vermeld staat: "diverse buitenlandse schrijvers" is een groter probleem. Van zo'n voorstelling weten we niet of er gebruik is gemaakt van louter drama teksten. Voor wat betreft de buitenlandse voorstellingen gaat het om 31 twijfelgevallen die ook als zodanig in de lijsten zijn opgenomen.

4.2: Reprise- versus première voorstellingen

Ten behoeve van een indeling van voorstellingen in reprise of première is het noodzakelijk om te weten of er in Nederland eerder op basis van de desbetreffende tekst een voorstelling is gemaakt.

4.2.1: 'De klassiekers'

Bij een aantal auteurs zijn wij ervan uitgegaan, dat iedere tekst sowieso een reprise is. Het gaat hierbij om de, naar ons idee, bekende 'klassieke' auteurs, zoals bijvoorbeeld Molière, Shakespeare, Sophocles, Euripides enz.[13]. Een keuze voor een tekst van zo'n schrijver is een keuze uit het klassieke repertoire. Mocht het bij toeval zo zijn, dat een tekst van zo'n 'bekende auteur' nog niet eerder in

---

[12] Hierop zijn drie uitzonderingen: twee voorstellingen met als auteursvermelding "diverse internationaal" en de voorstelling "Hamletmachine/Egofiel" die gebaseerd is op teksten van Heiner Müller en Sam Bogaerts. De laatste voorstelling is door ons zelf indertijd gezien en op basis van de door ons bekeken voorstelling hebben we besloten om deze voorstelling een oorspronkelijk Nederlandse tekst te noemen aangezien de originele teksten van Heiner Müller als zodanig niet meer herkenbaar in de voorstelling terug te vinden waren. De voorstelling leverde ons inziens zodoende een nieuwe dramatekst op.

[13] Een volledige lijst met alle auteurs waarvan wij iedere opvoering van een tekst hebben ingedeeld bij de reprises is te vinden in Bijlage 4.

Nederland zou zijn opgevoerd, dan vinden wij toch dat de keuze voor zo'n tekst in principe een keuze is voor een traditionele tekst en geen vernieuwing. Zodat deze wat indeling betreft ook bij de reprises thuis hoort. De lijst van auteurs die wij bij de 'klassiekers' hebben ingedeeld behelst Nederlandse en buitenlandse schrijvers tot het begin van deze eeuw.

4.2.2: De overige voorstellingen

Van alle andere voorstellingen hebben we onderzocht of er vanaf seizoen '54/'55 op basis van die tekst een voorstelling is gemaakt. Dit hebben we ook gedaan aan de hand van de theaterjaarboeken[14]. Naast de 'klassiekers' zijn voorstellingen dus alleen een reprise genoemd, als de titel en de auteur van die voorstelling overeenkomen met gegevens over eerdere voorstellingen in de jaarboeken. Wat betreft de titel zijn wij niet uit gegaan van een letterlijke overeenkomst. Vertalingen kunnen immers leiden tot verschillende titels. Titels met vergelijkbare inhoud van dezelfde auteur zijn door ons tot de reprises gerekend. Bij twijfelgevallen zijn Schauspielführers geraadpleegd. In die gevallen waarbij ook Schauspielführers geen uitsluitsel konden geven zijn de voorstellingen ingedeeld bij de meest voor de hand liggende categorie met de vermelding 'onzeker'.

4.2.3: Algemeen

We zijn ons ervan bewust dat dit systeem niet geheel waterdicht is. Het is zeer aannemelijk, dat er sinds '54/'55 voorstellingen in Nederland zijn gespeeld die niet in de theaterjaarboeken zijn opgenomen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook voorstellingen vóór dat seizoen in Nederland gemaakt. Er zullen hierdoor enkele voorstellingen door ons tot de premières zijn gerekend die dat eigenlijk niet zijn.

We denken dat dat vooral voorstellingen zijn van schrijvers die in de eerste helft van deze eeuw geschreven hebben, en door ons niet tot de klassiekers zijn gerekend (bijvoorbeeld Tennessee Williams). De kans dat zij voor '54/'55 al gespeeld zijn, is redelijk groot.

We menen echter te mogen aannemen, dat het hierbij om een zeer klein aantal voorstellingen gaat dat het totaal van de tellingen niet noemenswaardig

---

[14] Dit zijn de jaarboeken nummer 4 tot en met nummer 37. Ook het jaarboek nummer 2 ('52/'53) hebben we als referentie gebruikt.

kan beinvloeden[15].

[15] Ook deze voorstellingen kregen in de inventaristie de vermelding 'onzeker'. In de tabellen met betrekking tot de indeling in première en reprise zijn de aantallen 'onzeker' ook weergegeven. Uit deze tabellen blijkt dat de onzekerheidsfaktor de resultaten niet kan beïnvloeden. (zie nie tabel 8 (pagina 44), tabel 10 (pagina 48) en tabel 11 (pagina 50)

Hoofdstuk 5: Onderzoeksresultaten

De onderzoeksgegevens die in dit hoofdstuk besproken worden zijn op basis van een populatie-onderzoek verzameld. Er kunnen dus direkt conclusies verbonden worden aan de gevonden getallen. Ieder gevonden verschil, hoe klein ook, is immers een verschil in de werkelijkheid.

5.1: Algemene gegevens

5.1.1: Het totale aanbod aan voorstellingen

In de tien seizoenen, '78/'79 tot '87/'88, zijn er in Nederland in totaal 2170 voorstellingen gespeeld. De verdeling over de seizoenen is zoals in tabel 1 is aangegeven.

Tabel 1 Totaal aantal gespeelde voorstellingen per seizoen

Seizoen	Aantal stukken
1978/1979	123
1979/1980	149
1980/1981	166
1981/1982	161
1982/1983	240
1983/1984	194
1984/1985	268
1985/1986	294
1986/1987	264
1987/1988	311
TOTAAL	2170

Grafiek 1 geeft een duidelijk beeld van de toename van het aantal gespeelde produkties per seizoen.

Zoals uit de grafiek en de tabel op te maken valt, is het aantal voorstellingen per seizoen in deze tien jaar ruim vertweevoudigd. We moeten echter enkele kanttekeningen bij deze getallen plaatsen. Zoals in hoofdstuk 3 'onderzoeksgebied en bronnenmateriaal' al werd aangegeven, is de manier waarop de gegevens door het Nederlands Theater Instituut door de jaren heen verzameld werden veranderd. Deze verandering heeft er onder andere toe geleid, dat meer voorstellingen in aanmerking kwamen om in de jaarboeken te worden opgenomen. Het is echter niet zo, dat daarmee de grote toename van het aantal voorstellingen in de afgelopen tien jaar volledig verklaard kan worden.

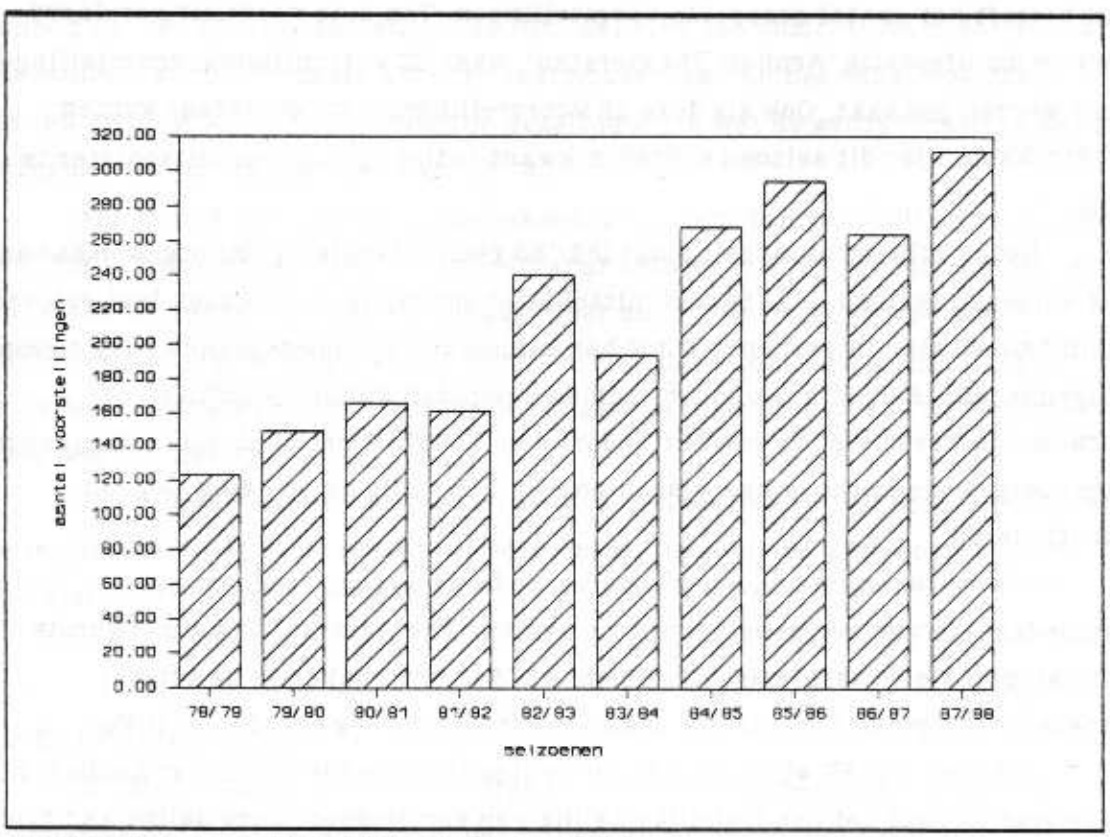

Grafiek 1 Totaal aantal voorstellingen per seizoen

De veranderde documentatiemethode van het Nederlands Theater Instituut is een gevolg van de veranderingen in de theaterpraktijk. Er zijn door de jaren heen meer kleine theatergroepen en adhoc initiatieven ontstaan die door de oude methodes van gegevensverzamelen van het Nederlands Theater Instituut niet op te sporen waren. De onderzoeksmethode is veranderd, vanwege de invloed van deze veranderingen op het theateraanbod. De groei van het theateraanbod zal daarom iets eerder hebben plaatsgevonden dan via onze gegevens te achterhalen is.

De actievere opstelling van het Nederlands Theater Instituut heeft natuurlijk ook pas door de jaren heen zijn vruchten kunnen afwerpen. Dit alles neemt niet weg, dat naar onze mening het totaal aantal voorstellingen per seizoen de afgelopen tien jaar sterk is toegenomen.

Zoals in grafiek 1 (pagina 34) te zien is, is seizoen '82/'83 een uitschieter wat betreft het aantal gespeelde voorstellingen. Ten dele wordt dit verklaard door de manifestatie 'Arnhem Theaterstad', waar 22 verschillende voorstellingen voor werden gemaakt. Ook als deze 22 voorstellingen van het totaal worden afgetrokken, lijkt dit seizoen echter in kwantitatief opzicht een uitschieter te zijn.

Het is echter ook mogelijk dat '82/'83 geen uitschieter omhoog is, maar dat het volgende seizoen, '83/'84, een uitschieter omlaag is. Dit seizoen laat een vrij klein aanbod zien in verhouding tot het aanbod in het voorafgaande en het erop volgende jaar. Een oorzaak zou misschien gevonden kunnen worden in de veranderde werkmethode van het Nederlands Theater Instituut die in dat jaar is ingevoerd. Deze methode had misschien één jaar nodig om volledig te gaan functioneren.

Als we rekening houden met de veranderde werkmethode en het uitzonderlijke van een gebeurtenis als Arnhem Theaterstad, dan zijn de grote afwijkingen die de seizoenen '82/'83 en '83/'84 veroorzaken in de vrijwel constante stijgende lijn van het theateraanbod minder groot dan ze lijken.

Seizoen '86/'87 wijkt ook af van de steeds stijgende lijn in het aanbod. In deze grafiek lijkt het een tijdelijke daling van één seizoen. Deze daling kan ten dele worden verklaard door de reorganisatie van de grote toneelgezelschappen in Nederland[16]. Seizoen '87/'88 laat weer een grote stijging zien van het aanbod.

---

[16] Het aanbod van de grote gezelschappen, die wij in Tabel 14 noemen (pagina 39), is in seizoen '86/'87 afgenomen met 20 voorstellingen (zie tabel 14 pagina 57).

Deze stijging is waarschijnlijk niet zo groot als uit de getallen blijkt. Het theaterjaarboek van '87/'88 laat immers de genre-indeling vallen. Theatervoorstellingen kunnen vanaf dat seizoen bij meedere genres worden ingedeeld[17]. Dit betekent dat voorstellingen die tot theaterjaarboek '87/'88 alleen bij 'muziektheater' werden ingedeeld nu bij zowel 'muziektheater' als 'toneel' kunnen zijn ingedeeld. Dit geldt natuurlijk ook voor dans, opera, mime, bewegings-theater enz.. Door deze veranderde indelingsmethode zou seizoen '87/'88 ook een stijging van het aantal voorstellingen ten opzichte van seizoen '86/'87 hebben laten zien, als in deze twee seizoenen het aanbod gelijk was gebleven, of zelfs iets gedaald.

Dat seizoen '87/'88 net als seizoen '86/'87 een lager toneelaanbod heeft gekend dan het seizoen '85/'86, is volgens ons zeer waarschijnlijk[18]. Of er werkelijk sprake is van een structurele daling van het aanbod of dat het totale aanbod na '86/'87 weer een stijgende lijn laat zien ten opzichte van '85/'86, zal pas kunnen worden bepaald als het theaterjaarboek van het theaterseizoen '88/'89 uitkomt en in dit jaarboek op dezelfde wijze met de genre-indeling wordt omgegaan als in het jaarboek van '86/'87.

Als we met het voorafgaande rekening houden, dan gaan wij ervan uit dat het totale Nederlandse theateraanbod vanaf seizoen '78/'79 tot seizoen '85/'86 een sterk stijgende lijn laat zien, waarin het aantal voorstellingen ruim verdubbeld is. Het seizoen '86/'87 vertoont een lichte daling van het aanbod. Of er na deze daling weer een structurele stijging is ingezet, kan pas in de komende jaren worden vastgesteld.

Om te bekijken wie het theateraanbod in Nederland verzorgen, hebben we de regisseurs en de gezelschappen geïnventariseerd die de afgelopen 10 jaar voorstellingen gemaakt hebben.

5.1.2: De gezelschappen.

In tabel 2 (pagina 37) is een frekwentieverdeling gegeven van het aantal produkties dat door de gezelschappen is verzorgd. Iedere instantie die een

---

[17] zie hoofdstuk 3 'onderzoeksgebied en bronnenmateriaal'.

[18] Het verschil tussen seizoen '85/'86(294 voorstellingen) en seizoen '87/'88 (311 voorstellingen) is slechts 17 voorstellingen. Dit verschil kan zijn veroorzaakt door de veranderde genre-indeling. Zonder deze verandering zou het aanbod in '87/'88 lager kunnen zijn geweest dan in '85/'86.

voorstelling produceerde is in deze telling opgenomen en valt dus onder de term gezelschap.

Tabel 2 Frekwentieverdeling aantal voorstellingen gezelschap

aantal voorstellingen	aantal gezelschappen
1	267
2	80
3	43
4	25
5	14
6	21
7	5
8	11
9	7
10 tot 15	11
15 tot 20	8
20 tot 25	5
25 tot 30	3
30 tot 40	5
40 tot 50	4
50 tot 60	2
60 tot 70	1
70 tot 80	1
80 tot 90	0
90 tot 100	1
Totaal	514

Bij deze telling hebben we een co-produktie tussen een bestaand gezelschap en een festival of theater[19] meegerekend bij dat gezelschap en een co-produktie tussen twee gezelschappen geteld als een nieuw gezelschap. Dit

[19] Theaters die verder niet zelfstandig produceren.

hebben we zo gedaan, omdat we een co-productie tussen twee gezelschappen zien als een inhoudelijke samenwerking die daardoor een nieuw artistiek gezicht oplevert en een co-produktie tussen een gezelschap en een festival of theater meer zien als een financiële samenwerking.

Er zijn in totaal 514 gezelschappen actief geweest. De helft van deze gezelschappen heeft in die tien jaar slechts één voorstelling gemaakt. Naast deze incidenteel producerende instanties zijn er vrij veel gezelschappen die veel produkties hebben gemaakt.

We moeten ons wel realiseren, dat het aantal produkties niet altijd iets zegt over de 'grootte' van een gezelschap. Sommige gezelschappen hebben in 10 jaar tijd twintig voorstellingen gemaakt, andere deden dat in één jaar. Bovendien is hiermee nog niets gezegd over het aantal opvoeringen per voorstelling of over de soort voorstellingen (eenakters, grote zaal produkties, derde circuit voorstellingen enz.).

In tabel 3 hebben we de meest producerende gezelschappen van Nederland op een rijtje gezet.

Tabel 3 De meest producerende gezelschappen

	Gezelschap	voorstellingen	seizoenen	gemiddeld
1	Haagse Comedie	97	10	9,7
2	Theater	72	10	7,2
3	Centrum	69	9	7,7
4	Globe	58	10	5,8
5	Publiekstheater	54	9	6,0
6	Baal	43	10	4,3
7	De Voorziening	41	8	5,1
8	Werktheater	41	9	4,6
9	RO Theater	40	10	4,0
10	De Appel	35	10	3,5
11	Onafhankelijk Toneel	35	10	3,5
12	ESTA	33	8	4,1

De gezelschappen staan gerangschikt op volgorde van het aantal produkties dat ze gemaakt hebben. Om dat aantal beter in verhouding te kunnen zien, hebben we er bij vermeld hoeveel produkties zij gemiddeld per seizoen hebben gemaakt. Deze twaalf gezelschappen verzorgden samen 28,5% (618 voorstellingen) van het totale aanbod.

Zoals we verwachtten, zijn de 'grote gesubsidieerde gezelschappen' ook de gezelschappen met de meeste produkties. Opvallend hierbij is overigens, dat de Haagse Comedie zo'n groot deel van het Nederlandse theateraanbod verzorgde (4,6 % van het totale aanbod in Nederland).

In het verdere onderzoek bekijken we onder andere of de grote gezelschappen representatief zijn voor het totale Nederlandse theateraanbod wat betreft de verhouding tussen Nederlandse premières en reprises en buitenlandse premières en reprises[20]. We gaan bij de keuze van die gezelschappen niet uit van de lijst van meest producerende gezelschappen, maar van de gezelschappen die nu worden gezien als de structureel gesubsidieerde toneelcentra en hun voorgangers. Dit zijn de grote gezelschappen in de drie grote steden, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, en de drie provinciale toneelvoorzieningen. Tabel 4 geeft een overzicht van het aantal voorstellingen die zij gemaakt hebben.

Tabel 4 De grote gezelschappen

	Gezelschap	aantal voorstellingen
1	Haagse Comedie	97
2	RO Theater	40
3	Toneeelgroep Amsterdam	19
4	Centrum	69
5	Publieksthester	54
6	Theater	72
7	Globe	58
8	Tryater	32
9	De Voorziening	41
	Totaal	482

[20] De [illegible] grote gezelschappen staan in paragraaf [illegible] De grote gezelschappen.

Deze negen gezelschappen verzorgden samen 22,2% van het totale toneelaanbod in Nederland. Toneelgroep Amsterdam heeft in het ene jaar van zijn bestaan opvallend veel geproduceerd. In dat eerste seizoen maakte dit gezelschap 18 voorstellingen[21] bijna twee keer zoveel als de Haagse Comedie gemiddeld per jaar maakte en ook ruim meer dan het gemiddelde van het Publiekstheater en Centrum bij elkaar opgeteld: de gezelschappen waaruit deze nieuwe groep ontstaan is[22].

5.1.3: De regisseurs

In tabel 5 (pagina 41) is weergegeven hoeveel voorstellingen er per regisseur gemaakt zijn.

Uit deze tabel blijkt dat een relatief groot aantal regisseurs in Nederland actief is[23]. Tegelijkertijd is ook het grote aantal incidenteel werkende regisseurs (1 of 2 produkties) opvallend. Dit is in het totaal 75,2 % van het totale aantal regisseurs[24]. Zij verzorgden met elkaar 31,7 % van het totale toneelaanbod. Het regisseren wordt kennelijk nog vaak niet als een vak beschouwd. Veel mensen doen dat één keertje.

Aan de andere kant zijn er ook 45 regisseurs die 10 of meer voorstellingen hebben geregisseerd en met elkaar 27,9 % van het toneelaanbod voor hun rekening namen.

In tabel 6 (pagina 42) staan de regisseurs opgesomd die de meeste regies in de afgelopen tien jaar hebben gedaan. Het aantal regies dat deze mensen gemiddeld per jaar doen valt ons eigenlijk wel mee. De regisseur die afgelopen tien jaar het meest geregisseerd heeft, heeft immers gemiddeld per jaar 'slechts' 2,7 voorstellingen gemaakt.

Naast de regisseurs die één á twee regies hebben gedaan en de zeer veel regisserende regisseurs is er ook een middengroep van regisseurs die tussen de

---

[21] Toneelgroep Amsterdam maakte ook één voorstelling in seizoen '86/'87.

[22] Het gemiddelde van Centrum en het Publiekstheater is voor ieder 6 voorstellingen per seizoen. Toneelgroep Amsterdam maakte in dat ene seizoen 1½ maal zoveel voorstellingen.

[23] In tabel 5 zijn de voorstellingen die door een collectief zijn geregisseerd niet meegeteld, ook de voorstellingen waarvan de regisseurs niet in de jaarboeken staan vermeld zijn niet in de tabellen opgenomen. Hierbij gaat het om in totaal 223 voorstellingen.

[24] 60,1 % regisseerde één keer en 15,1 % twee keer.

drie en negen regies hebben gedaan. In deze groep zitten onder andere de mensen van de toekomst, die pas een paar jaar bezig zijn, en de mensen die net niet zijn doorgebroken en na een paar regies zijn gestopt. Deze groep beslaat 18,9 % van het totaal aantal regisseurs en regisseerde 30,2 % van het totale aanbod.

Tabel 5 Frekwentieverdeling regisseurs per aantal regies

aantal regies	aantal regisseurs
1	457
2	115
3	58
4	31
5	18
6	14
7	7
8	11
9	5
10	11
11	8
12	2
13	5
14	4
15	5
16	3
17	3
18	1
21	1
23	1
27	1
Totaal	761

gemiddeld	2,56
modus	1
σ	3,27

Tabel 6 Meest regisserende regisseurs

	Regisseurs	Aantal regies
1	Gerardjan Rijnders	27
2	Jan Joris Lamers	23
3	Peter de Baan	21
4	Antoine Uitdehaag	18
5	Eddy Habbema	17
6	Marcella Meuleman	17
7	Frans Strijards	17
8	Lodewijk de Boer	16
9	Mette Bouhuijs	16
10	Apostolos Panagopoulos	16
11	Hans Croiset	15
12	Jo Dua	15
13	Leonard Frank	15
14	Christiaan Nortier	15
15	Peter Oosthoek	15

Uit deze gegevens blijkt dat in het Nederlandse theater een zeer grote selectie plaats vindt. Van alle mensen die zich met regisseren bezighouden heeft uiteindelijk maar een zeer klein deel de mogelijkheden of de behoefte om veel te regisseren.

5.2: Nederlands versus buitenlands

Een overzicht van het aanbod van Nederlandse en buitenlandse voorstellingen in Nederland wordt in tabel 7 gegeven.

Tabel 7 Het aantal Nederlandse en buitenlandse voorstellingen per seizoen

Seizoen	Totaal	Nederlands		Buitenlands	
		Totaal	onzeker	Totaal	onzeker
1978/1979	123	56	0	67	2
1979/1980	149	77	0	72	3
1980/1981	166	91	0	75	2
1981/1982	161	83	9	78	4
1982/1983	240	122	4	118	5
1983/1984	194	98	4	96	5
1984/1985	268	110	0	158	4
1985/1986	294	110	1	184	8
1986/1987	264	112	1	152	3
1987/1988	311	123	3	188	7
TOTAAL	2170	982	22	1182	43

De voorstellingen waarvan wij niet zeker wisten of het om een Nederlandse of buitenlandse tekst ging zijn in tabel 7 bij onzeker ingedeeld[25]. Deze voorstellingen zijn dus wel bij Nederlands of buitenlands ingedeeeld. De onder 'onzeker' vermelde voorstellingen zijn dus een deelverzameling van de voorstellingen in de kolom ervoor.

[25] In hoofstuk 4.1 'Indelingscriteria Nederlands-buitenlands' wordt hier verder op ingegaan.

Tabel 8 geeft de verhouding tussen het Nederlandse en het buitenlandse aanbod weer.

Tabel 8 Het Nederlandse en buitenlandse theateraanbod procentueel per seizoen

Seizoen	Nederlands Totaal	onzeker	Buitenlands Totaal	onzeker
1978/1979	45.5% (56)	0.0% (0)	54.5% (67)	1.6% (2)
1979/1980	51.7% (77)	0.0% (0)	48.3% (72)	2.0% (3)
1980/1981	54.8% (91)	0.0% (0)	45.2% (75)	1.2% (2)
1981/1982	52.2% (83)	5.6% (9)	47.8% (77)	2.5% (4)
1982/1983	51.7% (122)	1.7% (4)	48.3% (118)	2.0% (5)
1983/1984	50.5% (98)	2.1% (4)	49.5% (96)	2.6% (5)
1984/1985	40.7% (110)	0.0% (0)	59.3% (157)	1.5% (4)
1985/1986	38.1% (110)	0.3% (1)	61.9% (182)	2.7% (8)
1986/1987	42.8% (112)	0.4% (1)	57.2% (151)	1.1% (3)
1987/1988	39.9% (123)	1.0% (3)	60.1% (187)	2.3% (7)
TOTAAL	45.5% (982)	1.0%(22)	54.5% (1182)	2.0%(43)

Als we naar de verhouding kijken in het totale aanbod in tien seizoenen, zien we dat er in Nederland iets meer buitenlandse dan, Nederlandse voorstellingen worden gemaakt (45,5% om 54,5%). Het ligt echter dichter bij elkaar dan we hadden verwacht. Kijken we naar de seizoenen afzonderlijk, dan valt op dat er in het begin van de jaren tachtig 5 seizoenen zijn geweest waarin meer Nederlandse dan buitenlandse voorstellingen in Nederland werden gemaakt. Het Nederlandse aanbod heeft in de afgelopen tien jaar in verhouding met het buitenlandse aanbod een soort golfbeweging doorlopen. In seizoen '78/'79 is het Nederlandse deel van het aanbod slechts 45%; in het volgende seizoen stijgt het tot ruim 51%, om de volgende 4 seizoenen het grootste deel van het aanbod te blijven uitmaken. Het Nederlandse aanbod stijgt zelfs tot bijna 55% in het

seizoen '80/'81.

Vanaf het seizoen 80/81 daalt dat aandeel langzaam naar de 50% in '83/'84, om in seizoen '84/'85 naar de 40% te kelderen. De vier volgende jaren blijft het Nederlandse aandeel van het totale aanbod zo rond die 40% schommelen.

Kijken we echter naar Grafiek 2 waarin het totaal aantal Nederlandse en buitenlandse voorstellingen per seizoen is weergegeven, dan zien we dat het Nederlandse aanbod in de afgelopen tien seizoenen vrijwel constant is toegenomen.

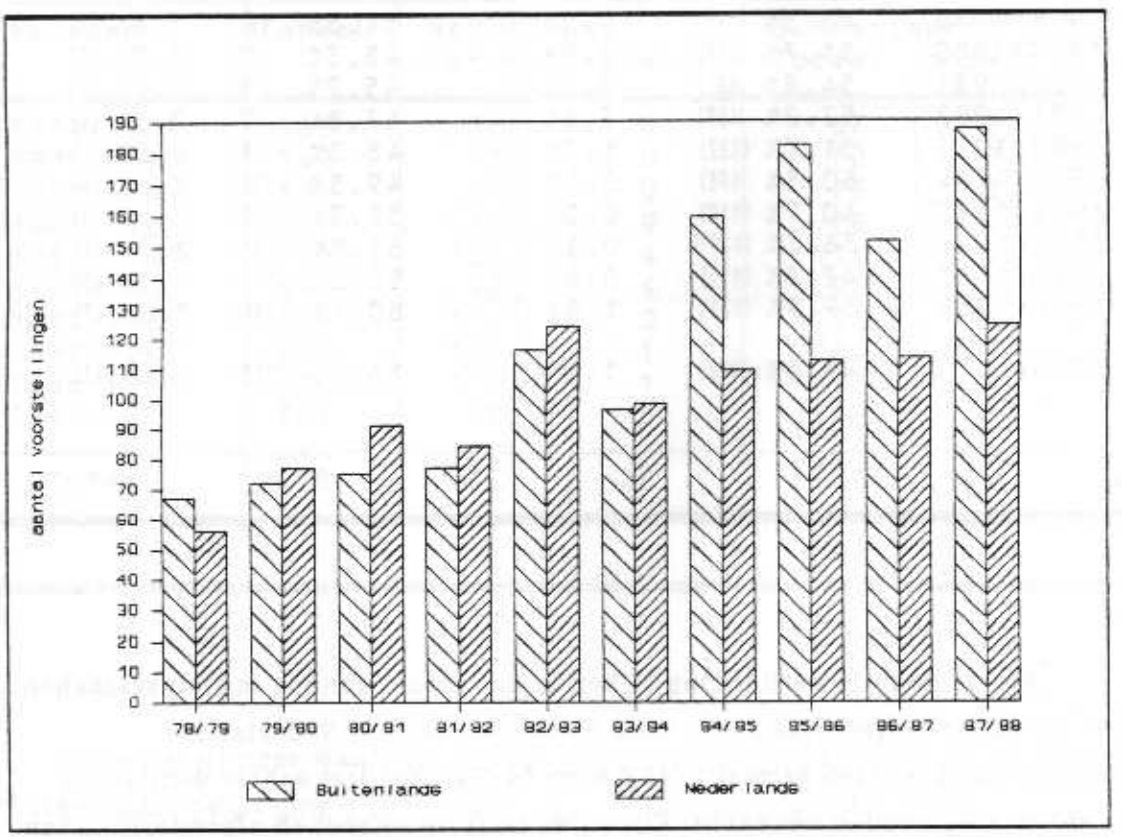

Grafiek 2 Nederlands en buitenlands theateraanbod per seizoen.

Opvallend is ook dat de explosieve groei van het totale aanbod in seizoen '84/'85[26] in wezen alleen veroorzaakt wordt door het aanbod van buitenlandse voorstellingen. Het buitenlandse aanbod is tussen de seizoenen '84/'85 en '87/'88 met 91 voorstellingen toegenomen, dit is bijna een verdubbeling, terwijl het Nederlandse aanbod in diezelfde periode met slechts 26 toegenomen is.

Het aandeel van de voorstellingen waarvan wij niet zeker weten of het om een Nederlandse of buitenlandse voorstelling gaat, is slechts 3 % (65 voorstellingen) van het totaal aantal voorstellingen. Dit aandeel is zo klein dat het de onderzoeksresultaten niet wezenlijk kan beïnvloeden. In het verder onderzoek daarom deze factor buiten beschouwing laten.

[26] zie hoofdstuk 5.1 'Algemene gegevens'.

5.3: De reprises en premières

We zijn nu aangekomen bij de kern van het kwantitatieve onderzoek. Hoe verhoudt het reprise en première aanbod zich in Nederland ?

Tabel 9 geeft voor het totale aanbod en per seizoen een overzicht van het aantal reprises en premières.

Tabel 9 Het totaal aantal reprises en premières per seizoen

Seizoen	Reprise aantal	Reprise procentueel	Première aantal	Première procentueel
1978/1979	27	22.0 %	96	78.0 %
1979/1980	39	26.2 %	110	73.8 %
1980/1981	33	19.9 %	133	80.1 %
1981/1982	38	23.6 %	123	76.4 %
1982/1983	45	18.8 %	195	81.2 %
1983/1984	51	26.3 %	143	73.7 %
1984/1985	84	31.4 %	184	68.6 %
1985/1986	100	34.0 %	194	66.0 %
1986/1987	79	29.9 %	185	70.1 %
1987/1988	97	31.2 %	214	68.8 %
Totaal	593	27.3 %	1577	72.7 %

Uit deze tabel is overduidelijk af te lezen, dat het theateraanbod wordt gekenmerkt door een grote hoeveelheid premières. Ruim tweederde van het totale aanbod bestaat uit premières. Er is blijkbaar een voorkeur voor nieuw repertoire bij de Nederlandse theatermakers.

In tabel 10 (pagina 48) en de bijbehorende grafiek 3 (pagina 49) wordt de verdeling wat betreft premières en reprises weergegeven voor de buitenlandse

voorstellingen.

Tabel 10 Buitenlandse premières en reprises.

Seizoen	Totaal	Reprise		Première	
		totaal	onzeker	totaal	onzeker
1978/1979	67	26	1	41	3
1979/1980	72	37	2	35	1
1980/1981	75	26	0	49	2
1981/1982	77	31	3	46	5
1982/1983	116	38	4	78	9
1983/1984	96	45	4	51	3
1984/1985	159	71	2	88	8
1985/1986	182	97	6	85	11
1986/1987	151	74	4	77	4
1987/1988	187	86	6	101	10
Totaal	1182	531	32	651	56

De verdeling van het buitenlandse aanbod over premières en reprises ligt veel dichter bij elkaar dan dat het geval is bij het totale aanbod in Nederland. In de seizoenen '79/'80 en '85/'86 is het aanbod van reprises zelfs hoger dan dat van premières.

Het première-aanbod geeft ook een stijgende lijn weer, maar is meer aan fluctuaties onderhevig. Vooral seizoen '82/'83 springt eruit waarin het première aanbod bijna twee keer groter is dan het reprise aanbod. In de door ons onderzochte periode is het première-aanbod ruim verdubbeld (van 41 voorstellingen naar 101 voorstellingen). Dit is ongeveer gelijk met de stijging van het totale aanbod.

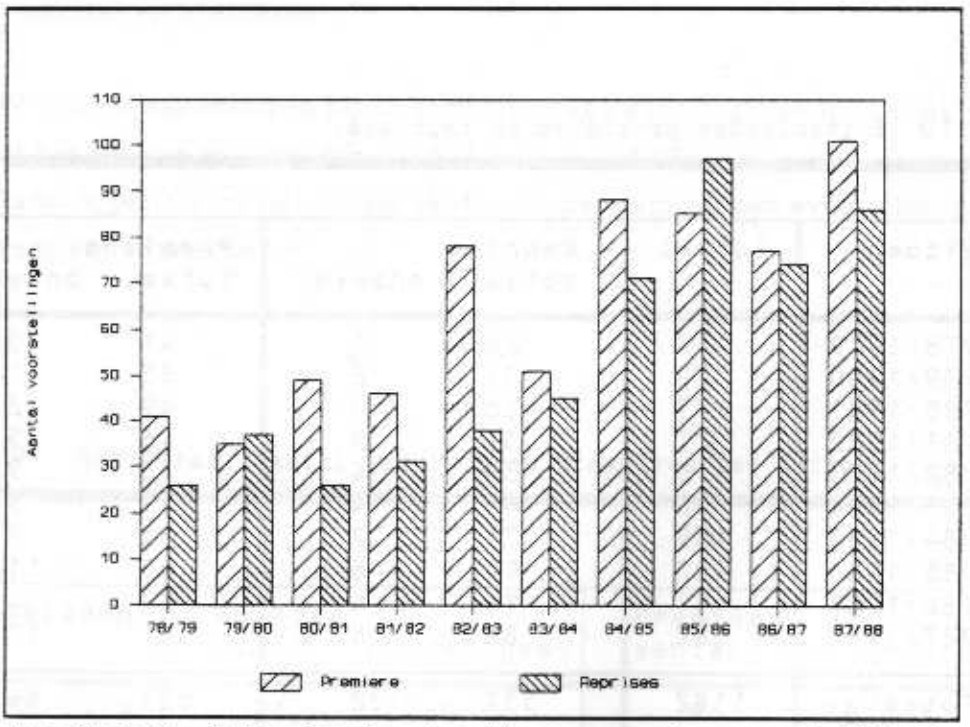

Grafiek 3 Buitenlandse première en reprise voorstellingen

In tabel 11 en grafiek 4 (beide pagina 50) is hetzelfde gedaan voor het Nederlandse theateraanbod.

Aan tabel 11 en grafiek 4 valt eigenlijk niets meer toe te voegen. Er worden in Nederland blijkbaar veel meer Nederlandse premières dan reprises gespeeld.

In de eerste 6 seizoenen is er een stijgende lijn waar te nemen in het Nederlandse reprise-aanbod, die na het seizoen '84/'85[27] weer wegzakt. Het gaat hierbij echter om zo weinig voorstellingen, dat we er geen conclusies aan kunnen verbinden[28]

---

[27] Het relatief grote aantal reprises in het seizoen '84/'85 wordt ten dele verklaard door het 'Bredero-jaar' dat in dat seizoen gevierd werd. Er zijn in dit seizoen 3 Bredero voorstellingen gemaakt. Dit waren overigens alle Bredero voorstellingen die de afgelopen tien jaar gemaakt zijn.

[28] Zie voor gegevens met betrekking tot deze voorstellingen tabel 10 (pagina 48) en tabel 11 (pagina 50).

Tabel 11 Nederlandse premières en reprises

Seizoen	Totaal	Reprise totaal	Reprise onzeker	Première totaal	Première onzeker
1978/1979	56	1	0	55	1
1979/1980	77	2	0	75	0
1980/1981	91	7	0	84	2
1981/1982	84	7	0	77	1
1982/1983	124	7	0	117	2
1983/1984	98	6	0	92	1
1984/1985	109	13	0	96	1
1985/1986	112	3	1	109	1
1986/1987	113	5	0	108	1
1987/1988	124	11	0	113	2
Totaal	988	62	1	926	12

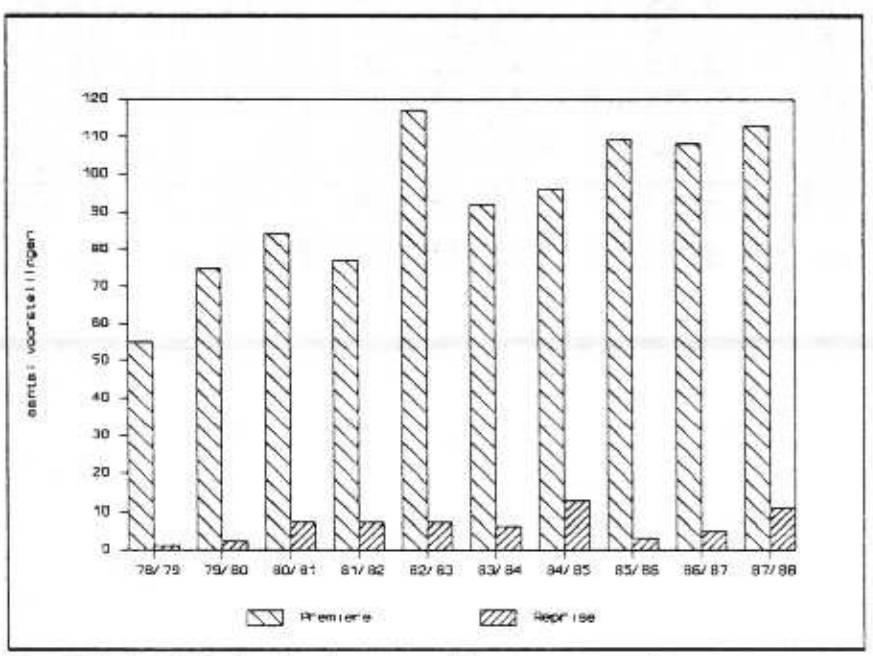

Grafiek 4 Nederlandse première en reprise voorstellingen

5.3.1: Het aandeel van de vier deelgroepen in het totale aanbod.

Door de indeling in Nederlands-buitenlands en reprise-première zijn er nu vier deelgroepen ontstaan. Tabel 12 geeft aan, wat het aandeel van deze deelgroepen in het totale aanbod is per seizoen.

Tabel 12 Het aandeel van Nederlandse en buitenlandse reprises en premières in het totale aanbod per seizoen

Seizoen	Nederlands		Buitenlands	
	reprise	première	reprise	première
1978/1979	0.8% (1)	44.7% (55)	21.1% (26)	33.3% (41)
1979/1980	1.3% (2)	50.3% (75)	24.8% (37)	23.5% (35)
1980/1981	4.2% (7)	50.6% (84)	15.7% (26)	29.5% (49)
1981/1982	4.4% (7)	47.8% (77)	19.3% (31)	28.6% (46)
1982/1983	2.9% (7)	48.8% (117)	15.8% (38)	32.5% (78)
1983/1984	3.1% (6)	47.4% (92)	23.2% (45)	26.3% (51)
1984/1985	4.9% (13)	35.8% (96)	26.5% (71)	32.8% (88)
1985/1986	1.0% (3)	37.1% (109)	33.0% (97)	28.9% (85)
1986/1987	1.9% (5)	40.9% (108)	28.0% (74)	29.2% (77)
1987/1988	3.5% (11)	36.3% (113)	27.6% (86)	32.5% (101)
Totaal	2.9% (62)	42.7% (926)	24.5% (531)	30.0% (651)

In de volgende drie grafieken hebben we de gegevens uit tabel 12 weergegeven. Grafiek 5 geeft per seizoen aan, hoe het totale aanbod uit de vier deelgroepen is opgebouwd. Grafiek 6 en 7 (beide pagina 53) geven het percentage iedere deelgroep in het totale aanbod aan. In Grafiek 6 is dat middels een cirkeldiagram voor het totale aanbod in de afgelopen 10 jaar gebeurd. In Grafiek 7 zijn de gegevens per seizoen weergegeven.

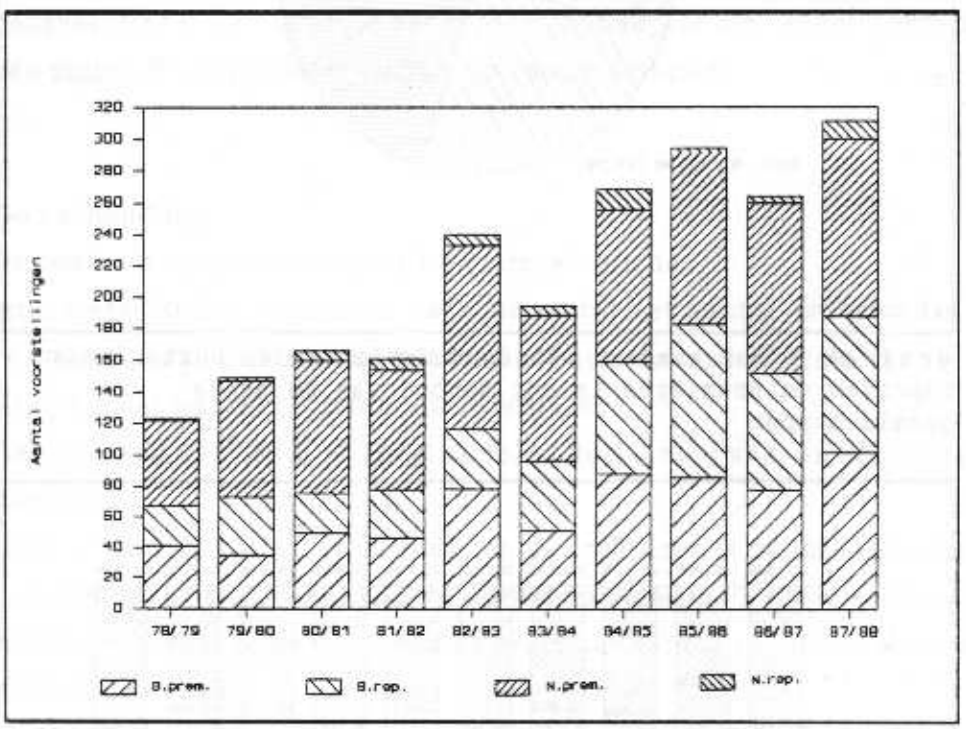

Grafiek 5 Samenstelling van het totale toneelaanbod in Nederland.

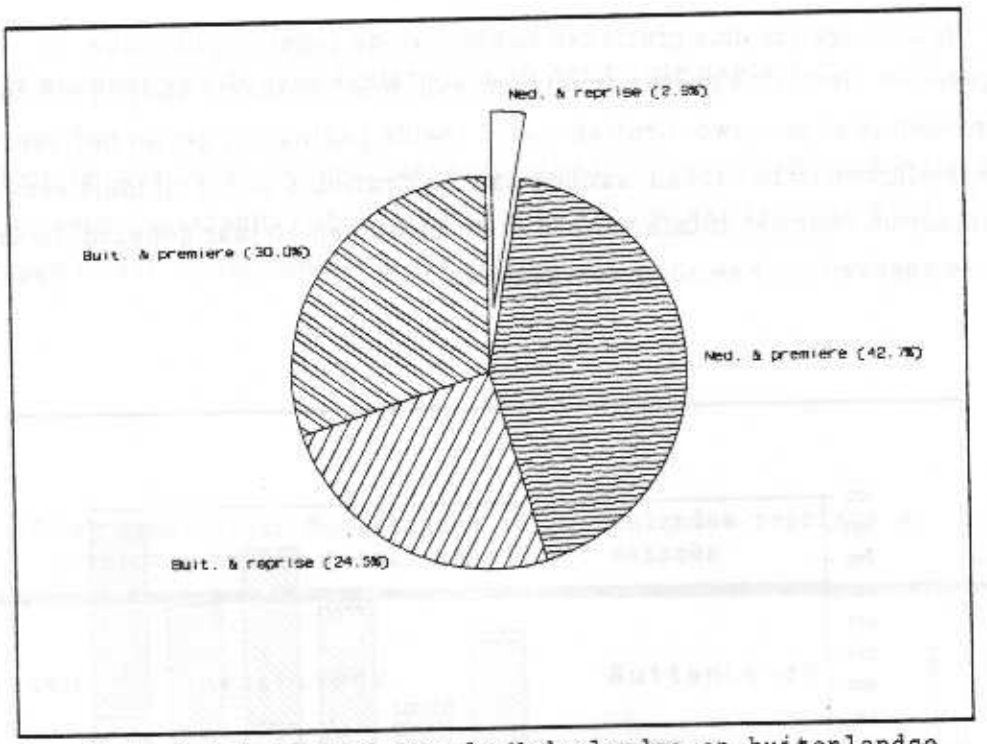

Grafiek 6 Het aandeel van de Nederlandse en buitenlandse reprises en premières in het aanbod van de grote gezelschappen

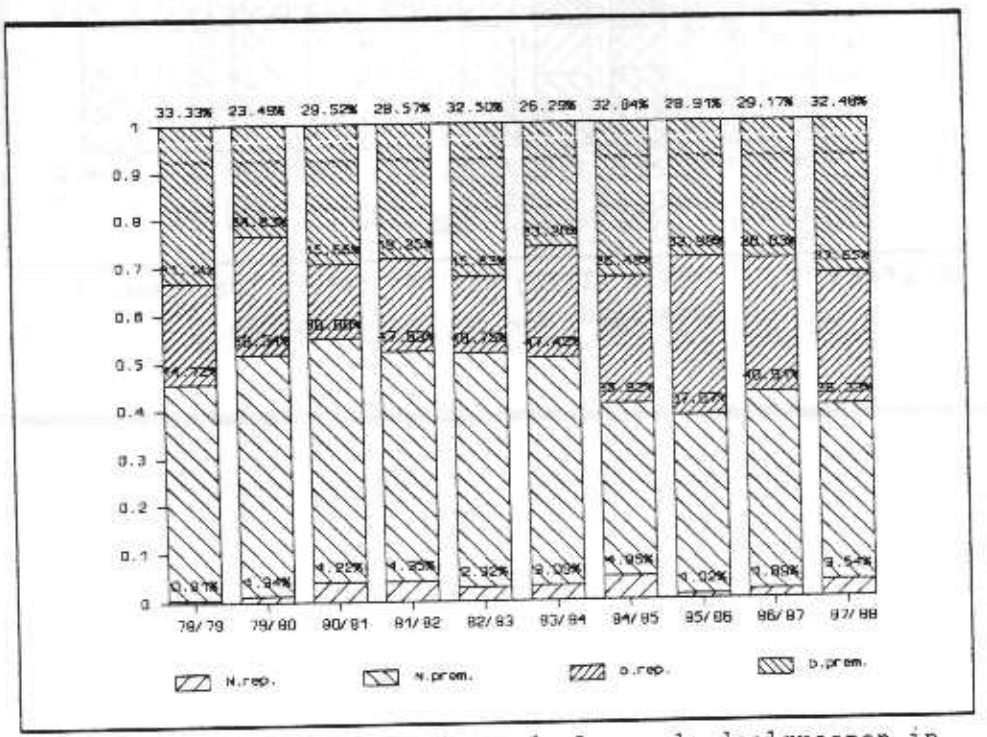

Grafiek 7 Het procentuele aandeel van de deelgroepen in het totale aanbod

Door middel van deze grafieken en tabellen worden we bevestigd in hetgeen we al eerder constateerden. Het aandeel van de Nederlandse reprises is in het totale aanbod van toneelvoorstellingen in Nederland erg klein. Aan de andere kant is het aanbod van Nederlandse premières juist weer erg groot.

In grafiek 7 is de golfbeweging van het aandeel Nederlandse voorstellingen in het totale aanbod goed af te lezen[29].

Het aantal voostellingen dat bij de indeling in premières en reprises de vermelding 'onzeker' heeft gekregen, is naar onze mening zo klein dat de onderzoeksresultaten er niet door beïnvloed kunnen worden. In het verdere onderzoek zullen we deze factor buiten beschouwing laten.

5.3.2: De verhouding

De centrale hypothese voor dit onderzoek luidde:
'Het aantal Nederlandse reprises in verhouding tot het aantal Nederlandse premières is laag ten opzichte van het aantal buitenlandse reprises in verhouding tot het aantal buitenlandse premières'.

Aan de hand van tabel 13 (pagina 55) is deze vraag snel en afdoende te beantwoorden.

De verhouding tussen de reprises en de premières is in deze tabel per seizoen weergegeven met betrekking tot zowel de Nederlandse voorstellingen als de buitenlandse voorstellingen. De tabel geeft het aantal premières weer dat er per reprise gespeeld zijn.

Voor het totale Nederlandse aanbod geldt dus, dat er 14,9 keer meer premières dan reprises zijn gespeeld. Voor het buitenlandse aanbod geldt, dat er 1,2 keer meer premières dan reprises zijn gespeeld.

De verhouding in het buitenlandse aanbod lijkt door de seizoenen heen een grotere stabiliteit te vertonen dan de verhouding van de Nederlandse voorstellingen. Bij het lezen van deze tabel moet echter in de gaten worden gehouden, dat bij deze verhoudingsgetallen de afstanden tussen de getallen niet gelijk is. Bij de verhoudingen rond de 1:1 kan een klein verschil veel meer

---

[29] Deze golfbeweging wordt ook besproken in deel 2 hoofdstuk 6.2.

betekenen dan bij een verhouding met grote verschillen[39].

Tabel 13 Reprise/première-verhouding

Seizoen	Nederlands reprise : première	Buitenlands reprise : première
1978/1979	1 : 55.0	1 : 1.6
1979/1980	1 : 37.5	1 : 0.9
1980/1981	1 : 12.0	1 : 1.9
1981/1982	1 : 11.0	1 : 1.5
1982/1983	1 : 16.7	1 : 2.1
1983/1984	1 : 15.3	1 : 1.1
1984/1985	1 : 7.4	1 : 1.2
1985/1986	1 : 36.3	1 : 0.9
1986/1987	1 : 21.6	1 : 1.0
1987/1988	1 : 10.3	1 : 1.2
Totaal	1 : 14.9	1 : 1.2

We zullen om die reden geen vergelijkingen maken tussen de ontwikkelingen door de jaren heen van de Nederlandse en buitenlandse verhouding.

De verhouding van de Nederlandse voorstellingen is aan zeer grote schommelingen onderhevig: het loopt van 1:55 tot 1:7,4. Er is niet echt een lijn te ontdekken in de verschillen in de verhouding. Het lijkt erop, dat de verhouding per twee seizoen van grootte verandert. De grote schommelingen zijn er misschien een indicatie voor dat de Nederlandse reprise geen vaste plaats in het Nederlandse aanbod heeft.

---

[39] Een voorbeeld: Stel dat er 50 voorstellingen zijn gemaakt, dan betekent de verhouding 1:49 dat er één Nederlandse reprise-voorstelling is gemaakt. De verhouding in het volgende seizoen van 1:24 betekent, dat er in dat seizoen 2 reprise en 48 première-voorstellingen zijn gemaakt. Het verschil is in de praktijk erg klein, in de verhouding echter erg groot. De verhouding 1:1 betekent in dat geval, dat er even veel premières als reprises zijn gemaakt (25 om 25). De verhouding 1 : 1,2 betekent echter, dat er 23 reprises om 27 premières zijn gemaakt. Dit verschil is vrij klein, maar in absolute getallen vrij groot.

De buitenlandse premières en reprises lijken vrij constant in een verhouding van rond de 1:1 te worden gespeeld. In zes seizoenen ligt de verhouding tussen 1:0,9 en de 1:1,2 . Dit is dus redelijk stabiel. In de eerste zes seizoenen zien we echter, dat de verhouding over het algemeen boven de 1:5 zit. Dit lijkt in de getallen een vrij gering verschil, maar in absolute getallen is een verschil van 1:1 naar 1:2 een erg groot verschil. We kunnen dus concluderen dat, in de verhouding tussen de buitenlandse reprises en premières na seizoen '82/'83 een grote verandering is opgetreden. Het aandeel van de reprises is in die jaren sterk toegenomen[31].

Om te onderzoeken of de hoofdhypothese van dit onderzoek bevestigd dan wel verworpen dient te worden, vergelijken we de Nederlandse verhouding per seizoen afzonderlijk en voor het totaal. Een ontwikkeling door de jaren heen is dan alleen te vinden, als die verhoudingen in relatie tot elkaar een ontwikkeling vertonen.

Voor alle seizoenen geldt, dat de verhouding tussen premières en reprises van de Nederlandse voorstellingen veel verder uit elkaar ligt dan bij de buitenlandse voorstellingen. Een duidelijke ontwikkeling is niet te onderkennen. Het enige seizoen dat er een beetje uitspringt is seizoen '84/'85, waar de verhouding tussen reprises en premières van Nederlandse voorstellingen ruim onder de 1:10 duikt[32]. En dus relatief dicht in de buurt komt van de buitenlandse verhouding.

We kunnen stellen dat de onderzoeksvraag bevestigend beantwoord kan worden voor zowel het totale aanbod als voor ieder seizoen afzonderlijk.

---

[31] Seizoen '79/'80 is hierop een uitzondering. In dat seizoen zijn er meer reprises dan premières gespeeld. Een verklaring hiervoor hebben we niet.

[32] zie noot 27 pagina 49.

5.4: De grote gezelschappen

Met de grote gezelschappen bedoelen we de gezelschappen zoals die in tabel 4 (pagina 39) vermeld staan. We onderzoeken de grote gezelschappen, omdat we geïnteresseerd zijn in de vraag in hoeverre de verhoudingen tussen Nederlandse en buitelandse reprises en premières bij deze 'repertoire-gezelschappen' afwijkt van de verhoudingen in het totale aanbod.

In tabel 14 wordt een overzicht gegeven van de Nederlandse en buitenlandse voorstellingen die zij gemaakt hebben. In deze tabel valt direkt op, dat het aandeel van Nederlandse voorstellingen bij deze gezelschappen veel geringer is dan bij het totale aanbod in Nederland.

Tabel 14 Verdeling Nederlandse en buitenlandse voorstellingen bij de grote gezelschappen.

Seizoen	Totaal	Nederlands		Buitenlands	
		totaal	onzeker	totaal	onzeker
1978/1979	38	9	0	29	0
1979/1980	47	9	0	38	0
1980/1981	47	17	0	30	0
1981/1982	50	14	0	36	0
1982/1983	61	20	0	41	0
1983/1984	50	15	0	35	0
1984/1985	54	18	1	36	0
1985/1986	53	10	0	43	0
1986/1987	34	12	0	22	0
1987/1988	48	17	0	31	0
Totaal	482	141	1	341	0

Procentueel is het Nederlandse aandeel bij deze grote gezelschappen 29,3%; het buitenlandse aandeel is 70,8%. Voor het totale Nederlandse aanbod zijn die getallen respectievelijk 45,5% en 54,5%. Dat verschilt dus nogal sterk.

Het aanbod van voorstellingen door de seizoenen heen vertoont bij deze gezelschappen nogal wat fluctuaties. Het ene seizoen zijn er in het totaal 61 voorstellingen ('82/'83), het andere seizoen zijn er 'slechts' 34 voorstellingen ('86/'87). Dit heeft niet zozeer te maken met het wisselend aantal voorstellingen dat er per gezelschap afzonderlijk per seizoen wordt gemaakt, maar komt voort uit het feit dat niet alle gezelschappen in alle seizoenen bestaan hebben. We kunnen uit deze cijfers wel concluderen, dat de groei van het totale aanbod door de jaren heen[33] niet veroorzaakt wordt door de grote gesubsidieerde gezelschappen.

Omdat niet alle gezelschappen elk jaar voorstellingen hebben gemaakt, zullen we voor de verhoudingen tussen reprises en premières alleen uitgaan van het totale aantal voorstellingen in de 10 seizoenen. Tabel 15 geeft een overzicht hoeveel reprises en premières door de grote gezelschappen in deze 10 seizoenen gespeeld zijn.

Tabel 15 Reprises en premières bij de grote gezelschappen.

	premiere		reprise		Totaal
	totaal	onzeker	totaal	onzeker	
Nederlands	127	3	14	0	141
Buitenlands	184	9	157	9	341
Totaal	311	12	171	9	482

Bij de grote gezelschappen maken de premières 64,5% (311 voorstellingen) en de reprises 35,5% (171 voorstellingen) van het totale aanbod uit. Deze getallen zien er voor het totale aanbod als volgt uit: 72.7% (1577 voorstellingen)

[33] Zie paragraaf 6.1.1.

de premières en 27.3% (593 voorstellingen) de reprises. De grote gezelschappen maken in verhouding dus meer reprise-voorstellingen dan alle Nederlandse gezelschappen gezamenlijk. De repertoire gezelschappen zien het blijkbaar toch als hun taak om reprise-voorstellingen uit te brengen, al blijft ook bij hen het première-aanbod bijna twee keer zo groot.

In tabel 16 is de verhouding tussen premières en reprises aangegeven bij de grote gezelschappen. Ook hier geldt net als bij het totale aanbod van alle gezelschappen, dat de verhouding tussen Nederlandse premières en reprises absoluut niet overeenkomt met de verhouding tussen buitenlandse premières en reprises. Deze verhoudingen liggen echter wel iets dichter bij elkaar dan bij de verhoudingen in het totale aanbod.

Bij de grote gezelschappen en het totale aanbod is de verhouding tussen premières en reprises van het buitenlandse aanbod exact gelijk.

Tabel 16 De verhouding tussen premières en reprises bij de grote gezelschappen

Nederlands reprise : première	Buitenland reprise : première
1 : 9,1	1 : 1,2

Bij de Nederlandse reprises en premières is de verhouding afwijkend. De verhouding voor het totale aanbod is 1 Nederlandse reprise op 14,9 Nederlandse premières. Bij de grote gezelschappen is er 1 Nederlandse reprise op 9.1 Nederlandse premières.

Dit zegt nog niet, dat er in verhouding door de grote gezelschappen ook meer Nederlandse reprises worden gebracht dan door alle gezelschappen gezamelijk.

Tabel 17 laat het aandeel van de Nederlandse reprises zien in het aanbod van de grote gezelschappen en in het totale aanbod. In grafiek 8 (pagina 61) is het aanbod van de grote gezelschappen in een cirkeldiagram weergegeven. Dit is voor het totale aanbod in grafiek 6 (pagina 53) gedaan.

Tabel 17 De procentuele verdeling van het toneelaanbod bij de grote gezelschappen en het totale aanbod

	Nederlands		Buitenlands	
	première	reprise	première	reprise
Grote gezelschappen	26,3%	2,9%	38,2%	32,6%
Alle gezelschappen	42,7%	2,9%	24,5%	30.0%

Uit deze tabel en grafieken wordt duidelijk, dat het aandeel van Nederlandse reprises bij de grote Nederlandse gezelschappen exact gelijk is aan het aandeel van de Nederlandse reprises bij alle gezelschappen gezamenlijk (2,9%). Het aanbod van Nederlandse premières is beduidend lager dan bij het totale aanbod, daarentegen is het aanbod van buitenlandse premières juist weer veel hoger dan bij het totaal. De grote gezelschappen zijn blijkbaar meer op nieuwe voorstellingen uit het buitenland gericht, dan de andere Nederlandse gezelschappen.

De Grafieken laten ook duidelijk zien dat de grote gezelschappen zich in het totaal veel meer richten op het buitenland dan de andere gezelschappen. Bij de grote gezelschappen is bijna 70% van de voorstellingen buitenlands, terwijl bij alle gezelschappen gezamenlijk dit aandeel 'slechts' rond de 55% ligt.

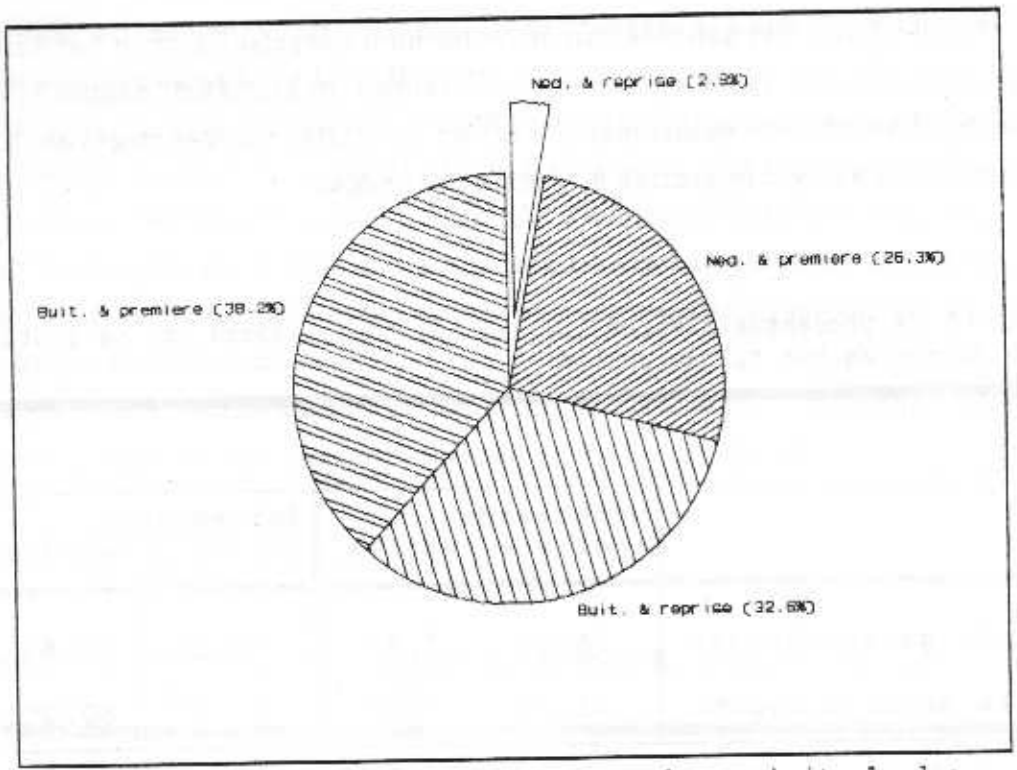

Grafiek 8 Het aandeel van de Nederlandse en buitenlandse reprises en premières in het aanbod van de grote gezelschappen

5.5: De auteurs

5.5.1: Hoe vaak wordt een auteur gespeeld?[34]

5.5.1.1: Totaal, Nederlands en buitenlands.

Tabel 18 (pagina 63) laat zien hoe vaak auteurs gespeeld worden. Deze tabel geeft weer, hoeveel voorstellingen er op basis van teksten van één auteur gemaakt zijn. In deze tabel is dat voor zowel het totale aanbod als voor de Nederlandse en buitenlandse voorstellingen weergegeven. In deze tellingen zijn de collectieve produkties[35] en de produkties waarvan de auteur niet bekend is buiten beschouwing gelaten.

Het eerste dat in deze tabel opvalt, is het grote aantal auteurs dat slechts één keer wordt gespeeld. De centrummaten modus en mediaan[36] geven dit aan. Van de buitenlandse auteurs is 67,4 % de afgelopen tien jaar één keer gespeeld. Bij de Nederlandse auteurs is dat percentage zelfs 70,2 %. Veel auteurs worden blijkbaar maar één keer interessant genoeg gevonden om opgevoerd te worden.

In de tabel valt verder op, dat het aantal Nederlandse auteurs dat één, twee of drie keer is gespeeld vrijwel gelijk is aan het aantal buitenlandse auteurs dat één, twee of drie keer gespeeld is. Bij de auteurs die tussen de vier en de elf keer gespeeld zijn komen de Nederlandse auteurs nog aardig mee. Er zijn wel meer buitenlandse auteurs die zo vaak worden opgevoerd. Komen we echter boven de elf voorstellingen dan blijken, op één uitzondering na, alleen buitenlandse auteurs hiervoor populair genoeg. Het hogere gemiddelde aan voorstellingen per buitenlandse auteur wordt veroorzaakt door de auteurs die erg vaak gespeeld worden[37]. Het groter aantal buitenlandse auteurs in het Nederlandse theater-aanbod wordt dan ook alleen verklaard door de buitenlandse auteurs die veel worden gespeeld.

---

[34] Een samenwerking tussen twee auteurs beschouwen we in het kader van dit onderzoek als een nieuwe auteur.

[35] We bedoelen hier collectieve produkties waarbij de auteur het collectief is.

[36] De modus is de meest frekwente score en de mediaan is de middelste score.

[37] De standaardafwijking (σ) is een maat voor de spreiding. Het feit dat de standaardafwijking zo hoog is bij de buitenlandse voorstellingen is een indikatie voor het feit dat het gemiddelde bij de buitenlandse auteurs vooral door de hoge scores veroorzaakt wordt. De lage standaardafwijking bij de Nederlandse auteurs geeft aan dat er veel auteurs rond het gemiddelde zitten.

Tabel 18 Frekwentieverdeling auteurs-aantal voorstellingen

aantal voorstellingen	aantal auteurs totaal	buitenlands	Nederlands
1	651	326	325
2	131	65	66
3	48	25	23
4	26	16	10
5	18	14	4
6	9	6	3
7	12	8	4
8	6	4	2
9	3	1	2
10	6	3	3
11	1	1	
12	2	2	
13			
14	2	1	1
15	3	3	
16	2	2	
18	1	1	
20	2	2	
22	1	1	
25	1	1	
39	1	1	
49	1	1	
totaal	927	484	443
gemiddelde	2	2,37	1,6
mediaan	1	1	1
modus	1	1	1
σ	3,12	4,61	1,51

Tabel 19 en 20 (beide pagina 64) geven aan welk aandeel de voorstellingen van de auteurs, die incidenteel, af en toe, vaak en zeer veel gespeeld zijn, hebben in het totaal van Nederlandse en buitenlandse voorstellingen. Met incidenteel gespeelde auteurs bedoelen we auteurs die één keer gespeeld zijn,

met af en toe gespeelde auteurs bedoelen we de auteurs die twee tot en met vijf keer gespeeld zijn, met vaak gespeelde auteurs bedoelen we auteurs die zes tot tien keer gespeeld zijn en met zeer veel gespeelde auteurs bedoelen we auteurs die elf of meer keer gespeeld zijn.

Tabel 19 Aantal voorstellingen per groep auteurs behorend tot het buitenlandse aanbod

aantal keer dat auteurs gespeeld zijn	auteurs		voorstellingen	
	aantal	procentueel	aantal	procentueel
incidenteel	326	67,4%	326	28,4%
af en toe	120	24,8%	339	29,6%
vaak	22	4,5%	163	14,2%
zeer veel	16	3,3%	319	27,8%
totaal	484	100,0%	1147	100,0%

Tabel 20 Aantal voorstellingen per groep auteurs behorend tot het Nederlandse aanbod

aantal keer dat auteurs gespeeld zijn	auteurs		voorstellingen	
	aantal	procentueel	aantal	procentueel
incidenteel	325	73,4%	325	45,8%
af en toe	103	23,2%	261	36,8%
vaak	14	3,2%	110	15,5%
zeer veel	1	0,2%	14	1,9%
totaal	443	100,0%	710	100,0%

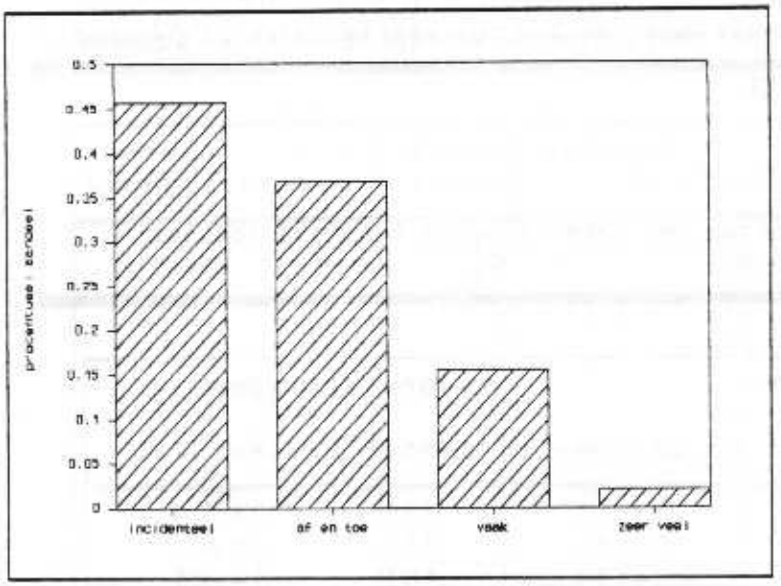

Grafiek 9 Percentage voorstellingen per groep (Nederlands)

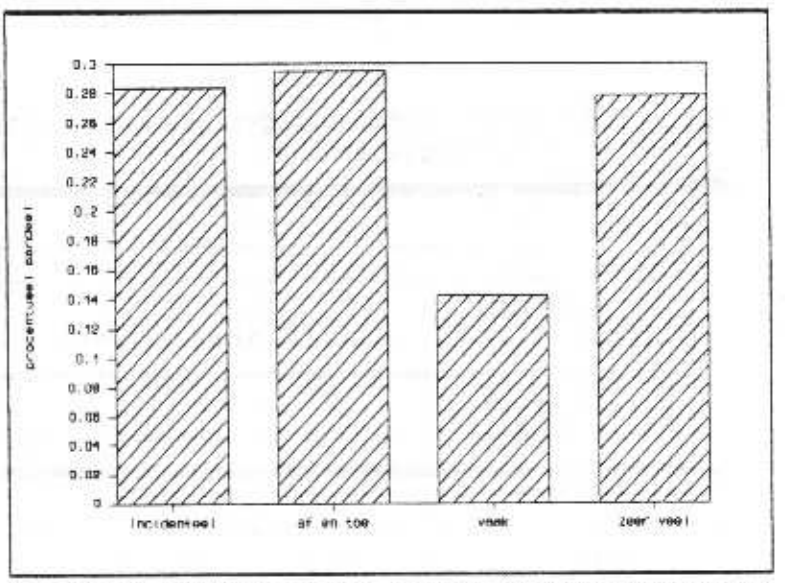

Grafiek 10 Percentage voorstellingen per groep (buitenlands)

Grafieken 9 en 10[38] (beide pagina 65) geven de laatste kolom van de tabellen 19 en 20 (beide pagina 64) weer. Duidelijker dan in de tabellen is daarin het verschil tussen het Nederlandse en het buitenlandse aanbod te zien. Met name in de categorie 'zeer veel'. Een groot deel van het buitenlandse aanbod is dus afkomstig van enkele zeer populaire schrijvers, in tegenstelling tot het Nederlandse aanbod waarvan het grootste deel afkomstig is van incidenteel of af en toe producerende schrijvers. In het buitenlandse aanbod is de categorie 'zeer veel' een duidelijke uitschieter. Het gaat hier dus om de populairste schrijvers in Nederland. Uit welke schrijvers deze groep is opgebouwd wordt gespecificeerd in paragraaf 5.5.2.

5.5.1.2: Premières en reprises

In tabel 21 (pagina 67) wordt een overzicht gegeven van het aantal keren dat auteurs in première of reprise worden gespeeld. In de tabel is dit apart aangegeven voor de Nederlandse en buitenlandse voorstellingen.

Uit deze tabel blijkt weer duidelijk, dat voor alle vier deelgroepen geldt dat het één keer in reprise of première spelen van een auteur het hoogste scoort. Uit tabel 22 **(pagina 69) en 23 (pagina 43)** is op te maken, dat de percentages van de éénmalig gespeelde auteurs voor de Nederlandse en buitenlandse premières en de Nederlandse reprises zo rond 75% ligt van het totale aantal auteurs in de desbetreffende deelgroep. Bij de buitenlandse reprises is dat aandeel 'slechts' 60%, dat is dus beduidend lager.

Als we naar de standaardafwijking (σ) en het gemiddelde kijken dan valt op dat die voor de Nederlandse en buitenlandse premières zeer dicht bij elkaar liggen en een stuk lager zijn dan voor de Nederlandse en buitenlandse reprises.

De verdeling van de auteurs over het aantal voorstellingen is voor de Nederlandse en buitenlandse premières dus vrijwel gelijk. Dat het gemiddelde en de standaardafwijking van de buitenlandse premières net iets hoger zijn dan bij het Nederlandse aanbod, betekent dat er iets meer buitenlandse auteurs zijn die 'vaak' in première gaan. Dit is in tabel 22 ook af te lezen.

---

[38] In deze grafieken loopt de y-as van 0 tot 1 waarbij 1 100% is. Dit geldt ook voor de grafieken 11 t/m 14.

Tabel 21 Frekwentieverdeling auteurs-aantal voorstellingen

AANTAL VOORSTELLINGEN	AUTEURS Nederlands première	Nederlands reprise	buitenlands première	buitenlands reprise
1	324	22	301	96
2	58	2	51	10
3	24	1	9	17
4	8	1	12	10
5	3		6	8
6	3	1	3	2
7	4		5	3
8	2	1	2	1
9	2			
10	1		1	1
11			1	1
12			1	
13				
14		1		1
15				2
18				1
20				3
22				1
29				1
49				1
totaal	429	29	392	159
gemiddelde	1,51	2,1	1,56	3,34
mediaan	1	1	1	1
modus	1	1	1	1
σ	1,27	2,77	1,45	5,76

Het totale reprise-aanbod kent een veel grotere spreiding tussen auteurs die veel en weinig in reprise gaan dan het totale première- aanbod. In tabel 21 is goed te zien, dat alle auteurs die meer dan 13 keer gespeeld zijn alleen in het reprise-aanbod voorkomen. Dat is natuurlijk ook wel logisch. We verwachten immers niet, dat een hedendaagse auteur in de afgelopen 10 jaar 49 nieuwe stukken heeft geschreven.

Vergelijken we de Nederlandse reprise auteurs op het gemiddelde en de standaardafwijking, met de buitenlandse, dan valt op dat deze bij de buitenlandse auteurs veel hoger liggen dan bij de Nederlandse auteurs. De buitenlandse reprise auteurs bestaan uit een relatief grote groep van auteurs die zeer veel gespeeld worden. De Nederlandse reprises kennen slechts één zo'n auteur.

Bij de Nederlandse repises springt in vergelijking met de buitenlandse reprises het kleine aantal auteurs dat veel gespeeld wordt in het oog. Het Nederlandse theater heeft blijkbaar een gebrek aan, bij de theatermakers zeer populaire Nederlandse auteurs.

Verder is het kleine aantal Nederlandse auteurs dat in reprise gaat opvallend. Dit zijn er slechts 29. Er zijn 159 buitenlandse auteurs die in reprise gaan. Dit totaal van 188 reprise auteurs steekt zeer mager af tegen 821 première auteurs. Er zijn blijkbaar zeer weinig auteurs interessant genoeg om meer dan één keer gespeeld te worden.

Tabel 22 (pagina 69) geeft aan welk aandeel de voorstellingen hebben van auteurs die incidenteel, af en toe, vaak en zeer veel gespeeld zijn, in het totaal van Nederlands en buitenlands première-aanbod.

Tabel 22 Aantal voorstellingen en auteurs behorend tot het Nederlandse en buitenlandse première-aanbod

Nederlandse premières				
aantal keer dat auteurs gespeeld zijn	auteurs		voorstellingen	
	aantal	procentueel	aantal	procentueel
incidenteel	324	75,5%	324	49,9%
af en toe	93	21,7%	235	36,2%
vaak	12	2,8%	90	13,9%
zeer veel	0	0,0%	0	0,0%
totaal	429	100,0%	649	100,0%
Buitenlandse premières				
incidenteel	301	76,8%	301	49,3%
af en toe	78	19,9%	207	33,9%
vaak	11	2,8%	79	13,0%
zeer veel	2	0,5%	23	3.8%
totaal	392	100,0%	610	100,0%

In de grafieken 11 en 12 (beide pagina 70) is de laatste kolom van tabel 22 weergegeven.

Uit deze grafieken blijkt dat het Nederlandse en buitenlandse aanbod aan première-voorstellingen over de auteursgroepen verdeeld er vrijwel gelijk uit ziet. De buitenlandse-première voorstellingen kennen alleen ook nog een zeer klein aandeel voorstellingen van zeer veel gespeelde auteurs.

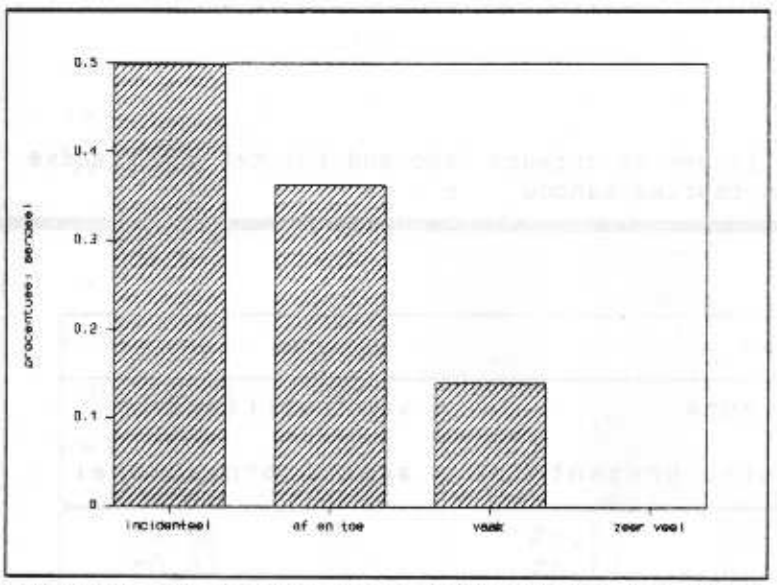

Grafiek 11 Percentage voorstellingen per groep (Nederlandse premières)

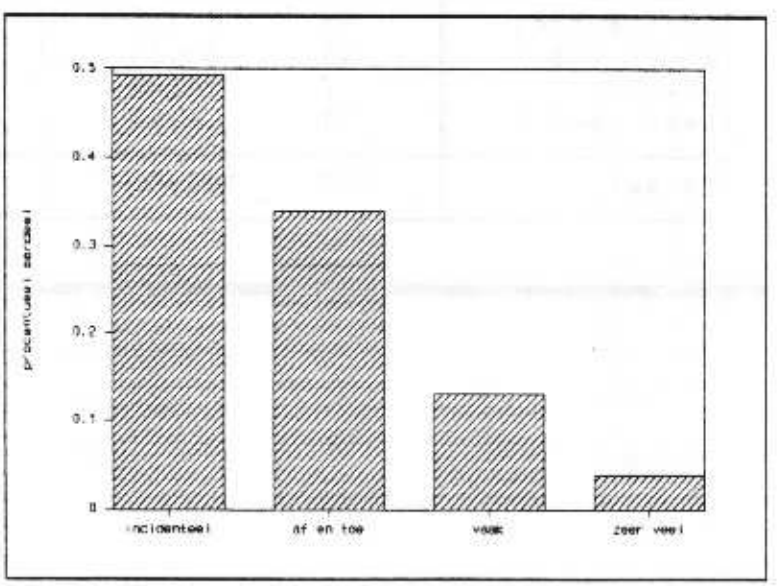

Grafiek 12 Percentage voorstellingen per groep (buitenlandse premières)

Voor de reprise auteurs zijn dezelfde gegevens verwerkt in tabel 23 en grafieken 13 en 14 (beide pagina 72)

Tabel 23 Aantal voorstellingen en auteurs behorend tot het Nederlandse en buitenlandse reprise-aanbod

Nederlandse reprises				
aantal keer dat auteurs gespeeld zijn	auteurs		voorstellingen	
	aantal	procentueel	aantal	procentueel
incidenteel	22	75,9%	22	36,0%
af en toe	4	13,8%	11	18,0%
vaak	2	6,9%	14	23,0%
zeer veel	1	3,4%	14	23,0%
totaal	29	100,0%	61	100,0%
Buitenlandse reprises				
incidenteel	96	60,4%	96	18,1%
af en toe	45	28,3%	151	28,4%
vaak	7	4,4%	51	9,6%
zeer veel	11	6,9%	233	43,9%
totaal	159	100,0%	531	100,0%

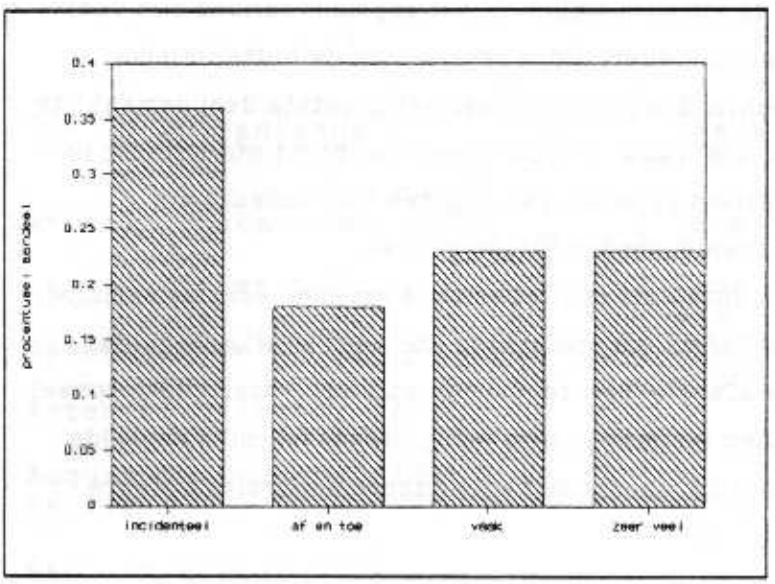

Grafiek 13 Percentage voorstellingen per groep (Nederlandse reprises)

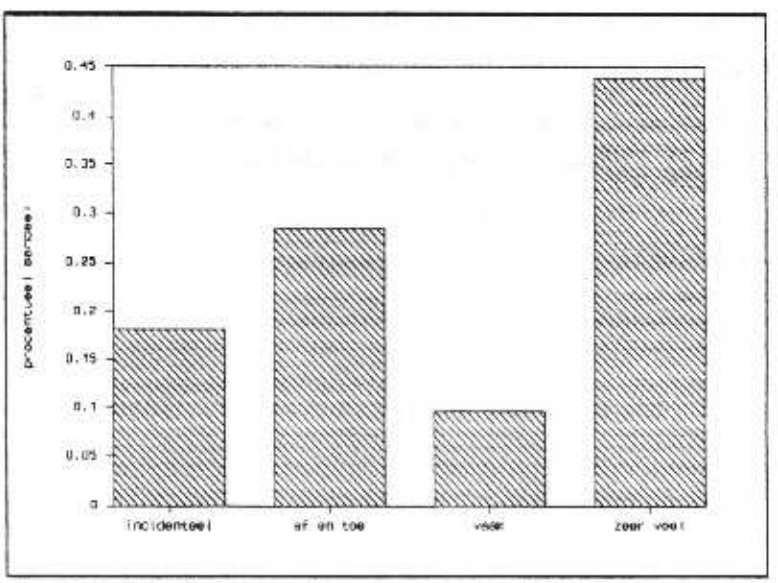

Grafiek 14 Percentage voorstellingen per groep (buitenlandse reprises)

De grafieken 13 en 14 (beide pagina 72) vertonen duidelijk een ander beeld dan de grafieken 11 en 12 (beide pagina 70). De voorstellingen gemaakt op basis van 'zeer veel' gespeelde auteurs maken in het reprise-aanbod een veel groter deel uit. Vergelijken we de Nederlandse reprises en de buitenlandse reprises, dan blijken de buitenlandse reprises voor het grootste deel gemaakt te worden op basis van auteurs die 'vaak' tot 'zeer veel' gespeeld worden (dit is [illegible]) en de Nederlandse reprises op basis van teksten van auteurs die 'incidenteel' of 'af en toe' gespeeld worden (dit is 54,1%).

Bij de buitenlandse auteurs valt op, dat er twee groepen echt uitspringen. De 'zeer veel' gespeelde en de 'af en toe' gespeelde. De 'zeer veel' gespeelde reprise auteurs zijn de 'grote klassiekers' te noemen van het Nederlandse toneel. In de volgende paragraaf komen we daar nog op terug. De 'af en toe' gespeelde reprise auteurs zijn waarschijnlijk vooral de hedendaagse populaire auteurs.

5.5.2: Welke auteurs worden gespeeld ?

In deze paragraaf willen we een overzicht geven van de auteurs[39] die het meest in Nederland gespeeld worden. We doen dit voor het totale aanbod, de Nederlandse en buitenlandse auteurs en de Nederlandse en buitenlandse reprises. We geven dus per groep een soort 'top tien'.

5.5.2.1: Totaal, Nederlands en buitenlands.

Op de volgende pagina staat de 'top tien' van zowel de Nederlandse als de buitenlandse auteurs

[39] Een samenwerking tussen twee auteurs beschouwen we in het kader van dit onderzoek als een nieuwe auteur.

★★★★★★★★★★★★★★★★

Top 10 Buitenlands

1 William Shakespeare (49x)

2 Harold Pinter (39x)

3 Samuel Beckett (25x)

4 Anton P. Tsjechov (22x)

5 August Strindberg (20x)
Henrik Ibsen (20x)

7 Bertolt Brecht (18x)

8 Tennessee Williams (16x)
Thomas Bernhard (16x)

10 Jean B.P. Molière (15x)
Heiner Müller (15x)
Franz Xaver Kroetz (15x)

★★★★★★★★★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★★★★★

Top 9 Nederlands

1 Herman Heijermans (14x)

2 Rene Verheezen (10x)
Wim T. Schippers (10x)
Paul Haenen (10x)
Hugo Claus (10x)

6 Ton Vorstebosch (9x)

7 Joost van den Vondel (8x)
Ischa Meijer (8x)

9 Gerardjan Rijnders (7x)
Harrie Hageman (7x)
Dirk Groeneveld (7x)
Gert Fokkens (7x)

★★★★★★★★★★★★★★★★

De populairste buitenlandse schrijvers zijn in eerste instantie in het Engelse taalgebied te vinden. Twee Scandinavische schrijvers en een Rus staan wat dat betreft op de tweede plaats. De Duitse schrijvers komen in derde instantie. Opvallend is dat er slechts één Franse schrijver in de top 10 van buitenlandse schrijvers voorkomt. Wat betreft de hedendaagse schrijvers zijn het vooral de Duitse auteurs die in de top 10 voorkomen. Klassieke Duitse schrijvers worden in Nederland blijkbaar minder gespeeld.

Uit deze populairste Nederlandse en buitenlandse schrijvers[40] vloeit een lijst voort van de populairste schrijvers in Nederland. Als ondergrens voor deze

[40] De zijn het populairst bij de Nederlandse theatermakers. Of ze dat ook bij het publiek zijn is voor onze verder onderzoek.

lijst hebben we de Nederlandse auteurs genomen die op de negende plaats staan in de 'Top 9' van Nederlandse auteurs.

****

De populairste auteurs in Nederland tussen '78/'79 en '87/'88

1 Wiliam Shakespeare (49x)

2 Harold Pinter (39x)

3 Samuel Beckett (25x)

4 Anton P. Tsjechov (22x)

5 August Strindberg (20x)
Henrik Ibsen (20x)

7 Bertolt Brecht (18x)

8 Tennessee Williams (16x)
Thomas Bernhard (16x)

10 Jean B.P. Molière (15x)
Heiner Muller (15x)
Franz Xaver Kroetz (15x)

13 Herman Heijermans (14x)
Euripides (14x)

15 Sam Shepard (12x)
Alan Aycbourn (12x)

17 Edward Albee (11x)

18 Rene Verheezen (10x)
Botho Strauss (10x)

18 Wim T. Schippers (10x)
Jean Genet (10x)
Dario Fo (10x)
Paul Haenen (10x)
Hugo Claus (10x)

25 Ton Vorstenbosch (9x)
Marguerite Duras (9x)

27 Joost van den Vondel (8x)
Ischa Meijer (8x)
Eugene Ionesco (8x)
Vaclav Havel (8x)
Johann W. Goethe (8x)
Noel Coward (8x)

33 Neil Simon (7x)
Gerardjan Rijnders (7x)
Joe Orton (7x)
Lars Noren (7x)
Dacia Maraini (7x)
David Mamet (7x)
Odon von Horvath (7x)
Harrie Hageman (7x)
Dirk Groeneveld (7x)
Athol Fugard (7x)
Gert Fokkens (7x)
Georg Buchner (7x)

****

De eerste Nederlandse auteur, Herman Heijermans, staat in deze lijst pas op de dertiende plaats. Bij de echt populaire auteurs tellen de Nederlandse auteurs blijkbaar niet mee.

William Shakespeare is bij de Nederlandse theatermakers de meest favoriete auteur. Dat Pinter op de tweede plaats staat, was voor ons toch enigszins een verrassing. We hadden niet verwacht, dat een hedendaagse schrijver zo hoog zou scoren.

Er staat slechts één van de klassieke Griekse auteurs op de lijst. Euripides is van de Griekse auteurs duidelijk het populairst. Aeschylos is slechts één keer gespeeld, en dan nog in een voorstelling waarin zijn teksten met teksten van Eugene Ionesco waren gekombineerd, en Sophocles is ook maar twee keer gespeeld.
De Grieks tragediën staan blijkbaar niet sterk in de belangstelling van de Nederlandse regisseurs.

5.5.2.2: De Nederlandse en buitenlandse reprises en premières.

Op de volgende pagina volgt een lijst van de populairste première auteurs in Nederland.

Zoals we al in noot 34 op pagina 62 schreven, zijn de voorstellingen op basis van een tekst die geschreven is door twee auteurs geteld als voorstelingen van een nieuwe auteur. Als we dat niet hadden gedaan, dan was Ton Vorstenbosch ver uit de populairste auteur van première voorstellingen geweest. Hij heeft in de afgelopen tien jaar meegeschreven aan vijftien toneelteksten, waarvan hij er negen alleen geschreven heeft, vier met Guus Vleugel, één met Peter Römer en één met Mette Bouhuijs, Peter Römer en anderen[41]. Met deze samenwerkingsverbanden meegerekend is Ton Vorstenbosch de 'populairste' Nederlandse auteur. Hij staat op Heijermans dan één voorstelling voor.

Van de vijftien auteurs die in deze 'Top tien' lijst van Nederlandse première auteurs staan hebben elf auteurs minstens één keer een eigen stuk

---

[41] Wim T. Schippers, Paul Haenen, Lucha Meijer, Gerardjan Rijnders en Harrie Hageman hebben ook ieder één zo'n samenwerkingsverband op hun naam staan.

Top 10 Premières

****

Buitenlands

1 Franz Xaver Kroetz (12x)

2 Thomas Bernhard (11x)

3 Harold Pinter (10x)

4 Heiner Müller (8x)
Sam Shepard (8x)

6 Alan Ayckbourn (7x)
Marguerite Duras (7x)
Dario Fo (7x)
David Mammet (7x)
Lars Norén (7x)

11 Athol Fugard (6x)
Dacia Maraini (6x)
Botho Strauss (6x)

Nederlands

1 Paul Haenen (10x)

2 Wim T. Schippers (9x)
Ton Vorstenbosch (9x)

4 Ischa Meijer (8x)
Rene Verheezen

6 Gert Fokkens (7x)
Dirk Groeneveld (7x)
Harrie Hageman (7x)
Gerardjan Rijnders (7x)

10 Frans Strijards[42] (6x)
Bart Kiene (6x)
Frouke Fokkema (6x)

13 Rob Scholten (5x)
Ger Thijs (5x)
Thomas Verbogt (5x)

****

geregisseerd[43]. Voor drie auteurs geldt, dat zij de enige regisseurs van hun stukken zijn[44]. Het is, ons inziens, geen voorwaarde maar wel aanbevelenswaardig om, als je als auteur in Nederland wilt doorbreken, eerst te leren regisseren.

---

[42] Schrijft ook onder de pseudoniem Cees Cromwijk.

[43] Alleen Rob Scholten, Frouke Fokkema, Thomas Verbogt en Rene Verheezen deden dat niet.

[44] Dit zijn Bart Kiene, Frans Strijards en Harrie Hageman.

Op de deze pagina staat de 'top tien' lijst wat betreft de Nederlandse en buitenlandse reprises. Om in de lijst geen 22 auteurs op te hoeven nemen waarvan slechts één tekst is gespeeld, is de Nederlandse reprise 'top tien' beperkt tot een 'top vijf'.

Top 10 Reprises

********** **********

Buitenlands

1 William Shakespeare (49x)
2 Harold Pinter (29x)
3 Anton P. Tsjechov (22x)
4 Samuell Beckett (20x)
  Henrik Ibsen (20x)
  August Strinberg (20x)
7 Bertolt Brecht (18 x)
8 Jean B.P. Molière (15x)
  Tennessee Williams (15x)
10 Euripides (14x)
11 Edward Albee (11x)
12 Jean Genet (10x)

Nederlands

1 Herman Heijermans (14x)
2 Joost van den Vondel (8x)
3 Hugo Claus (6x)
4 Bredero (3x)
5 L. Davids/H. Bouber (2x)
  Rene Verheezen (2x)

********** **********

De auteurs die op deze lijst vermeld staan zijn te beschouwen als 'de grote klassiekers' ze zijn blijkbaar de schrijvers van de populairste stukken. Wat dat betreft is er in Nederland dus een groot gebrek. In Nederland zijn blijkbaar alleen Bredero, Claus, Vondel en Heijermans tot 'de klassiekers' te rekenen. Buiten een Brederojaar in het seizoen '81/'82 zou Bredero, in de afgelopen tien jaar, echter

ook nooit gespeeld zijn.

Als we de top tien van buitenlandse reprises en premières bekijken, dan valt het op dat de taalgebieden waar de buitenlandse stukken uit gekozen worden bij de reprises anders ligt dan bij de premières.

In tabel 24 is een overzicht gegeven van de populariteit van de taalgebieden waar de meest gespeelde buitenlandse première en reprise auteurs hun oorsprong vinden. De populariteit is gemeten naar het aantal vooorstellingen dat van de auteurs uit die taalgebieden gespeeld is[45].

Tabel 24 Aantal voorstellingen per taalgebied, geschreven door de meest gespeelde buitenlandse reprise en première auteurs

Taalgebied	Première aantal	Première procentueel	Reprise aantal	Reprise procentueel
Engels	32	31,4%	114	46.9%
Duits	37	36,3%	18	7,4%
Frans	13	12,7%	35	14,4%
Italiaans	13	12,7%		
Scandinavisch	7	6,9%	40	16,5%
Russisch			22	9,1%
Grieks			14	5,7%
totaal	102	100,0%	243	100.0%

Als we de 'top tien' reprise auteurs zien als de populairste 'klassieke' auteurs en de première auteurs als de populairste hedendaagse auteurs, dan valt er een veel grotere populariteit van de hedendaagse Duitse auteurs te constateren dan de Duitse 'klassiekers'. Buchner, Schiller en Goethe onbreken totaal in de 'top tien'.

[45] We hebben Beckett voor de helft bij de Franse en voor de helft bij de Engelse auteurs meegerend. Dus eigenlijk zijn er 1% Franse auteurs in de 'top tien' te vinden.

De populariteit van de Engelse auteurs is zeer opvallend. Bij de 'klassieke' auteurs is die populariteit heel erg groot, maar ook bij de hedendaagse populaire auteurs is het aandeel aanzienlijk. De populariteit van het Scandinavische taalgebied hadden we niet verwacht.

We kunnen deze tabel zien als een indikatie voor de taalgebieden die bij de Nederlandse theatermakers favoriet zijn. Met zekerheid kunnen we dat echter niet vaststellen, daarvoor zouden we ook naar de overige auteurs moeten kijken.

5.5.3: De populairste dramateksten.

In deze paragraaf geven we een overzicht van de meest gespeelde stukken in Nederland. We zijn daarbij uitgegaan van overeenkomst in titel en auteur. Tabel 25 geeft een overzicht van de populairste Nederlandse dramateksten.

Tabel 25 De populairste Nedelandse dramateksten

dramatekst	auteur	aantal keren gespeeld
Gijsbreght van Aemstel	Joost van den Vondel	4

In tabel 26 (pagina 81) is hetzelfde gedaan voor de populairste buitenlandse dramateksten. De gegevens in deze tabellen zeggen op zichzelf genoeg. Hamlet is het populairste stuk in Nederland.

Er zijn eigenlijk geen echt populaire Nederlandse stukken. De Gijsbreght is alleen het populairste stuk van de afgelopen tien seizoenen, omdat enkele op traditie gestelde mensen hebben geprobeerd de traditie. 'Gijsbreght op

nieuwjaarsdag', nieuw leven in te blazen[46]. De jaarlijkse Gijsbreght traditie heeft in de afgelopen tien seizoenen tot slechts twee professionele voorstellingen van dit stuk op nieuwjaarsdag geleid en tot een persiflage op die traditie[47].

Tabel 26 De meest gespeelde dramateksten.

dramatekts	auteur	aantal keren gespeeld
Hamlet	William Shakespeare	6
Romeo & Julia	William Shakespeare	5
Freule Julie	August Strindberg	5
De meeuw	Anton P. Tsjechov	5
Oom Wanja	Anton P. Tsjechov	5
Gluck	M. Dauthendey	4
De meiden	Jean Genet	4
Protest	Vaclav Havel	4
Hedda Gabler	Henrik Ibsen	4
De Mensenhater	Jean B.P. Molière	4
Medea Materiaal	Heiner Müller	4
Landschap met Argo..	Heiner Müller	4
Vervallen Oever	Heiner Müller	4
Midzomernachtsdroom	William Shakespeare	4
De getemde feeks	William Shakespeare	4
Macbeth	William Shakespeare	4

[46] Vooral Carel Briels heeft daar zijn best voor gedaan.

[47] We doelen hierbij op de voorstelling van het Arechttheater in seizoen 87/88.

5.5.4: Hedendaagse auteurs die ook in reprise worden gespeeld.

Hedendaagse auteurs zijn, een enkele uitzondering daar gelaten, de auteurs die in première gaan. Dus Hedendaagse auteurs die ook in reprise worden gespeeld, zijn de auteurs die zowel in première, als in reprise worden gespeeld.

Het is vooral interessant om te weten of dat met de Nederlandse auteurs even vaak het geval is als met de buitenlandse auteurs. Indien dit van elkaar afwijkt, geeft dat aan dat er anders met de Nederlandse dan met de buitenlandse hedendaagse auteurs wordt omgesprongen.

5.5.4.1: Buitenlandse auteurs.

Er zijn 68 buitenlandse auteurs die zowel in première als reprise zijn gespeeld in de afgelopen tien jaar. Van 13[48] van deze schrijvers kunnen we niet zeggen dat ze hedendaags zijn. Deze zijn daarom ook niet meegeteld. Er blijven dus 55 hedendaagse auteurs over die zowel in première als reprise zijn gespeeld. In het totaal zijn er 392 buitenlandse première auteurs[49]. Als we dit aantal verminderen met het aantal auteurs dat we niet tot de hedendaagse auteurs kunnen rekenen (13) dan blijven er 379 buitenlandse première auteurs over. 1 op de 7,1 hedendaagse buitenlandse auteurs wordt ook in reprise gespeeld.

De meest in het oog springende auteurs wat dit betreft zijn:
Samuel Beckett (5 premières en 20 reprises), Thomas Bernhard (11 premières en 8 reprises), Alan Ayckbourn (7 premières en 5 reprises), Heiner Müller (8 premières en 7 reprises), Sam Shepard (8 premières en 4 reprises), Botho Strauss (6 premières en 4 reprises) en Harold Pinter (10 premières en 29 reprises). Deze groep auteurs kunnen we misschien de 'hedendaagse klassiekers' noemen. Dat het hierbij alleen om Duitse en Engels auteurs gaat is opvallend te noemen[50].

---

[48] 20 zijn Russische auteurs waarvan we niet bekend is dat ze ooit eerder in Nederland gespeeld zijn.

[49] zie tabel 21 pagina 87.

[50] De populariteit van de hedendaagse Duitse en Engelse hedendaagse auteurs bespreken we al in de paragraaf (5.5.2.2).

5.5.4.2: Nederlandse auteurs

Er zijn 14 Nederlandse auteurs die zowel in première als in reprise zijn gespeeld. In het totaal zijn er 429 Nederlandse première auteurs[51]. 1 op de 30,6 Nederlandse auteurs worden dus in première gespeeld. Dit aantal ligt veel lager dan bij de buitenlandse auteurs.

Nederlandse theatermakers vragen waarschijnlijk liever om een nieuw stuk van een Nederlands auteur dan dat ze een bestaand stuk nog eens spelen. Bij buitenlandse auteurs is die mogelijkheid er niet. Wil je een stuk van Pinter, spelen dan moet je of op een nieuw stuk wachten, of een nog niet gespeeld stuk spelen, of een reprise brengen. Dat laatste ligt dan het meest voor de hand. Niet gespeelde stukken van Pinter liggen immers niet voor het oprapen.

Voor twaalf Nederlandse auteurs geldt dan ook nog, dat ze slechts één keer in reprise zijn gespeeld. Rene Verheezen is twee keer in reprise gespeeld en acht keer in première, Hugo Claus is zes keer in reprise en vier keer in première gespeeld. We kunnen dan ook met recht zeggen dat Hugo Claus de enige 'hedendaagse klassieker' van Nederland is.

5.5.4.3: Algemeen

Als we naar het Nederlandse reprise-aanbod kijken dan zien we dat 14 van de 29 Nederlandse reprise-auteurs een hedendaagse auteurs is. De helft van de Nederlandse reprise auteurs is dus een hedendaagse auteur. Bij het buitenlandse reprise aanbod treffen we een vrijwel gelijke situatie aan: van de 159 buitenlandse reprise auteurs zijn 68 auteurs hedendaagse auteurs.
De Nederlandse en buitenlandse reprise auteurs bestaan kennelijk voor de helft uit hedendaagse auteurs.

Kijken we naar de "Top 10" lijst van reprise auteurs (pagina 78) dan blijken de meest favoriete reprise auteurs toch overwegend 'klassieke' auteurs te zijn. Hier is de verhouding ongeveer 1:5.

---

[51] dit label 21 pagina 55.

5.6: Welke regisseurs en gezelschappen spelen Nederlandse en buitenlandse reprises en permières.

5.6.1: De regisseurs

In tabel 5[37] hebben we een frekwentieverdeling gegeven van het aantal regies per regisseur. In het totaal blijken er 761 regisseurs in Nederland actief te zijn. In tabel 27 is net zo'n frekwentieverdeling gegeven voor de Nederlandse en buitenlandse reprises en premières.

Tabel 27 Frekwentie verdeling regisseurs per aantal regies voor de Nederlandse en buitenlandse premières en reprises.

aantal regies	aantal regisseurs			
	Nederlands		Buitenlands	
	première	reprise	première	reprise
1	294	33	224	159
2	83	6	46	34
3	26	2	20	19
4	9		15	14
5	7		6	6
6	9		7	7
7	3		5	3
8	5		3	1
9		1	2	5
10	2		4	
11				2
12				
13	1			
totaal	439	42	332	250
gemiddelde	1,72	1,43	1,88	2,03
mediaan	1	1	1	1
modus	1	1	1	1
σ	1,53	1,29	1,78	1,92

[37] pagina 41.

Ook in deze tabel valt het op, dat voor iedere kolom geldt dat de mediaan en de modus gelijk aan één zijn. Voor iedere deelgroep geldt dus, dat minstens 50% van de regisseurs éénmalig een desbetreffende regie doet. Het gemiddelde aantal regies per regisseur per deelgroep ligt vrij dicht bij elkaar, tussen de 1,43 en 2,03. Het gemiddelde voor de buitenlandse voorstellingen ligt net iets hoger dan bij de Nederlandse voorstellingen. De regisseurs regisseren blijkbaar toch liever wat vaker regies van buitenlandse stukken.

De Nederlandse reprises hebben het laagste gemiddelde. Er zijn slechts 9 regisseurs die dat vaker dan één keer gedaan hebben. Eén regisseur, die negen Nederlandse reprises regisseerde, springt eruit. Als we deze ene regisseur, die kennelijk een uitzondering is, niet mee zouden rekenen, dan zakt het gemiddelde van de Nederlandse reprise regisseurs naar de 1,24. Dit maakt duidelijk dat het regisseren van Nederlandse reprises bij de regisseurs niet populair is. Ook als ze het één keer gedaan hebben, zet dat niet aan tot het regisseren van meer Nederlandse reprises. Als dat wel het geval zou zijn, zouden er een paar regisseurs zijn die zeer veel Nederlandse reprises regisseerden.

De tabel laat verder een zeer regelmatig beeld zien. De regisseurs zijn naar verhouding tot het aantal voorstellingen die er per deelgroep gemaakt zijn gelijk over de deelgroepen verdeeld. Ook het verloop van veel naar weinig regies per regisseur is bij alle deelgroepen ongeveer gelijk. Alleen de Nederlandse reprises vertonen wat dat betreft een afwijking met een zeer grote uitschieter naar boven.

In Tabel 28 (pagina 84) geven we per deelgroep aan wie de meest productieve regisseurs zijn.

Uit deze tabel maken we op, dat de regisseurs zich toch enigszins specialiseren wat betreft Nederlands en buitenelands en premières en reprises. Van de tweeëndertig verschillende regisseurs die in tabel 28 staan zijn er slechts vier die in twee of meer lijstjes voor komen. Gerardjan Rijnders en Antoine Uitdehaag zijn blijkbaar niet zo zeer geïnteresseerd in het feit dat een toneeltekst Nederlands of buitenlands is, maar meer in nieuwe stukken in het algemeen. Zij staan zowel op de Nederlandse als de buitenlandse première lijst. Hans Croiset is daarentegen in reprises geïnteresseerd. Hij staat zowel op de Nederlandse als de buitenlandse reprise lijst. Jan Joris Lamers is de enige regisseur die op drie lijstjes voorkomt. Het enige dat hij niet doet zijn Nederlandse reprises.

Tabel 28 Meest productieve regisseurs per deelgroep

NEDERLANDS

	reprise regisseur	aantal		première regisseur	aantal
1	Roel Twijnstra	9	1	Gerardjan Rijnders	13
2	Leo Hogenboom	3	2	Mette Bouhuijs	10
3	Hans Croiset	3	3	Jean-Pierre Voos	10
			4	Antoine Uitdehaag	8
			5	Peter Oosthoek	8
			6	Bart Kiene	8
			7	Joost Boer	8
			8	Harrie Hageman	8
			9	Jan Joris Lamers	7
			10	Lodewijk de Boer	7
			11	Ad van Kempen	7

BUITENLANDS

	reprise regisseur	aantal		première regisseur	aantal
1	Marcelle Meuleman	11	1	Jo Dua	10
2	Erik Vos	11	2	Adrian Brine	10
3	A. Panagopoulos	9	3	Peter de Baan	10
4	Jan Joris Lamers	9	4	Eddy Habbema	10
5	Ger Thijs	9	5	Gerardjan Rijnders	9
6	Frans Strijards	9	6	Antoine Uitdehaag	9
7	Karst Woudstra	9	7	Leonard Frank	8
8	Hans Croiset	8	8	Jan Joris Lamers	8
9	Thom van der Goot	7	9	Rosemaria Rinaldi	8
10	Pierre Laroche	7	10	P.Vermeulen Windsant	7
11	Jochen Neuhaus	7	11	Hartmut Alberts	7

Het verschil in de repertoire-keuze van regisseurs zal vooral veroorzaakt worden door de keuze voor klassiek en modern repertoire. Hierdoor ontstaat het verschil van regisseurs in de reprise- en de première-lijstjes van tabel 28. De

interesse in Nederlands of buitenlands is dan nog iets aparts. Het specialiseren in Nederlandse premières is een andersoortige keuze. Op deze lijst pronken vooral namen van regisseurs van Toneelgroep Centrum, die zich alleen al moesten specialiseren in de Nederlandse première, omdat dat gezelschap daarvoor koos[53]. Het is natuurlijk ook de keuze van de regisseurs geweest om bij dit gezelschap te regisseren. Aan de andere kant staan op de première lijst van tabel 28 regisseurs die ook zelf stukken schrijven, dus regisseurs die hun eigen stukken regisseren[54].

Dat op de buitenlandse première lijst op de eerste twee plaatsen regisseurs staan die zich vooral met de vrije produkties bezighouden, is opvallend. Er is blijkbaar sprake van een specialisatie van de vrije produkties in buitenlandse premières.

De lijst met de regisseurs die de meeste Nederlandse reprises spelen is maar erg klein. Roel Twijnstra is een regisseur die zich in de Nederlandse reprise heeft gespecialiseerd. Hij heeft de afgelopen tien seizoenen niets anders dan Nederlandse reprises gedaan. De andere twee regisseurs die op deze lijst staan, zijn niet gespecialisseerd in de Nederlandse reprise. Ze hebben eigenlijk meer ander werk gedaan. Ze hebben vooral veel buitenlandse reprises gedaan. Van de andere regisseurs hebben alleen Jo Dua en Jochen Neuhaus zich ook met een Nederlandse reprise bezig gehouden. Jochen Neuhaus zelfs twee keer de afgelopen tien seizoenen.

5.6.2: De gezelschappen

In tabel 2[55] hebben we een frekwentieverdeling gegeven van het aantal voorstellingen per gezelschap. In het totaal blijken er 514 gezelschappen de afgelopen tien seizoenen in Nederland voorstellingen geproduceerd te hebben. In tabel 29 (pagina 87) is net zo'n frekwentieverdeling gemaakt voor de Nederlands en buitenlandse reprises en premières.

---

[53] Hier komen we op terug in de volgende paragraaf.

[54] In paragraaf 5.7.2.1 komen we op de het fenomeen 'auteur=regisseur' terug.

[55] pagina 37.

Tabel 29 Frekwentie verdeling gezelschappen per aantal voorstel-lingen voor de Nederlandse en buitenlandse premières en reprises

aantal voorstellingen	aantal gezelschappen			
	Nederlands		Buitenlands	
	première	reprise	première	reprise
1	190	27	140	98
2	68	5	36	19
3	21	3	15	15
4	17		6	12
5	8		3	5
6	5		6	1
7	2		5	3
8	7	1	4	
9	2			1
10	1		1	3
11	2		1	
12	1			
13	2			2
14	2		1	3
15	3		2	1
16			2	1
19	1		2	
21	1		1	
20				1
24	1			
25				1
28			1	
29			1	1
32	1			
43			1	
42				1
44	1			
totaal	337	38	228	168
gemiddelde	2,73	1,63	2,87	3,18
mediaan	1	1	1	1
modus	1	1	1	1
σ	4,29	1,35	4,89	5,19

Ook in tabel 29 geldt weer, dat de mediaan en de modus voor iedere deelgroep 1 is. Voor de Nederlandse en buitenlandse reprises en premières geldt dus, dat minstens vijftig procent van de gezelschappen ze slechts één keer een voorstelling maakt.

Bij de Nederlandse en buitenlandse gezelschappen is het gemiddelde aantal première voorstellingen per gezelschap vrijwel gelijk. Gezelschappen kiezen voor alle twee blijkbaar ongeveer even vaak. De spreiding van het aantal voorstellingen over de groepen is bij de buitenlandse premières iets groter[56]. Dit betekent in dit geval, dat er in verhouding iets meer gezelschappen veel buitenlandse reprises spelen dan Nederlandse.

Het gemiddelde aantal voorstellingen per gezelschap ligt bij de Nederlandse reprises het laagst. Het ligt zelfs vrij ruim onder de andere gemiddelden. Ook de spreiding rondom dat gemiddelde is erg klein. Gezelschappen spelen Nederlandse reprises vrijwel nooit vaker dan één keer. Er is één gezelschap dat wat dit betreft duidelijk afwijkt en acht Nederlandse reprises gespeeld heeft.

Het gemiddelde aantal voorstellingen per gezelschap ligt bij de buitenlandse premières duidelijk het hoogst (3,18). Ook de standaardafwijking is hier het hoogst. Dit betekent, dat er in verhouding veel gezelschappen zijn die veel buitenlandse premières spelen. Er is misschien wat dat betreft van een duidelijke specialisatie te spreken.

In tabel 30 (pagina 89) geven we per deelgroep aan welke de meest productieve gezelschappen zijn. Dat in deze tabel vooral de gezelschappen voorkomen die in tabel 3[57] (de meest producerende gezelschappen) staan, is niet verwonderlijk. Er is nu eenmaal in Nederland een kleine toplaag van gezelschappen die veel produceren.

Er zijn een paar gezelschappen die zich in première- voorstellingen hebben gespecialiseerd: Centrum en De Voorziening. Zij prijken zowel op de lijst van Nederlandse als buitenlandse premières. Er zijn ook gezelschappen die zich op het buitenlandse aanbod hebben gespecialisserd: Haagse Comedie, Publiekstheater, Baal, ESTA en het Ro Theater.

Globe en Theater hebben zowel veel buitenlandse reprises als premières

---

[56] Dit blijkt uit de standaardafwijking (σ). (zie tabel 29)

[57] pagina 38.

gedaan als Nederlandse reprises.

Tabel 30 Meest productieve gezelschappen per deelgroep

NEDERLANDS

	reprise gezelschap	aantal		première gezelschap	aantal
1	Nederlands Repertoiregezelschap	8	1	Centrum	44
2	Amsterdams Volkstoneel	4	2	Werktheater	32
3	Haagse Comedie	4	3	Proloog	24
4	ESTA	3	4	Onafhankelijk Toneel	22
5	Theater	3	5	Theaterunie	21
6	Tryater	3	6	Diskus	19
			7	Globe	15
			9	Theater	15
			10	De Voorziening	15

BUITENLANDS

	reprise gezelschap	aantal		première gezelschap	aantal
1	Haagse Comedie	42	1	Haagse Comedie	43
2	Publiekstheater	29	2	Theater	29
3	Theater	25	3	Globe	28
4	De Appel	20	4	Centrum	21
5	Tryater	16	5	Publiekstheater	19
6	Ro Theater	15	6	Ro Theater	19
7	ESTA	14	7	Baal	16
8	Krochttheater	14	8	ESTA	16
9	Globe	14	9	De Voozieniing	15
10	Baal	13	10	Nieuwe Komedie	15
11	Persona	13	11	F Act	14

We hebben bij het bovenstaande geen rekening gehouden met de Nederlandse reprises. We vinden namelijk niet dat de Haagse Comedie, Theater, Tryater of ESTA gespecialiseerd kunnen worden genoemd op het gebied van de Nederlandse reprise, omdat ze dat drie tot vier keer gedaan hebben. Zeker als dit in verhouding wordt gezien met hun overige aanbod. De Haagse Comedie bijvoorbeeld heeft de afgelopen tien seizoenen 42 buitenlandse reprises en 43 buitenlandse premières uitgebracht. Daarnaast staan 4 Nederlandse reprises. De Haagse Comedie is daarmee gespecialiseerd in de buitenlandse voorstellingen en absoluut niet in de Nederlandse reprise.

Op de lijst van Nederlandse premières staan drie gezelschappen die veel stukken hebben gemaakt met een tekst die door het collectief geschreven is[58]. In paragraaf 5.7 komen we op deze manier van produceren en het aandeel van deze produkties in het totale aanbod terug.

De drie grote repertoire gezelschappen uit de Randstad ontbreken op de Nederlandse première-lijst. Zij zien het blijkbaar vooral tot hun taak om buitenlandse teksten te spelen.

Centrum staat op de premièrelijst van Nederlandse voorstellingen bovenaan. De doelstelling van dit gezelschap om het Nederlandse repertoire te stimuleren heeft blijkbaar veel resultaat opgeleverd.

Eén gezelschap springt er bij de Nederlandse reprise uit, en wel het Nederlandse Repertoire Gezelschap[59]. Dit gezelschap heeft zich, zoals de naam al zegt, in het Nederlandstalige repertoire gespecialiseerd van voor 1960. In het Kwalitatieve deel van deze scriptie komen we op dit gezelschap terug.

De andere gezelschappen die Nederlandse reprises hebben gedaan, hebben dat incidenteel erbij gedaan. Het gezelschap ESTA komt op deze lijst voor, omdat het van twee Nederlandse premières in hetzelfde seizoen een Engelse versie maakte[60]. De derde Nederlandse reprise die het maakte is een Engels versie van "De Spaanse Brabander" van G.A. Bredero in het Brederojaar.

---

[58] Werktheater, Diskus en Proloog.

[59] Dit gezelschap wordt ook wel het Nederlandstalig Repertoir Gezelschap genoemd.

[60] Het gaat daarbij om voorstellingen van andere gezelschappen. De regisseur van die Nederlandse en buitenlandse voorstellingen was dan wel dezelfde. Of dat met de spelers ook het geval was, is ons ontekend. We weten dus niet of het niet om dezelfde voorstelling gaat maar dan in het Engels vertaald.

5.7: Relaties tussen auteurs en theatermakers

We onderscheiden twee vormen van samenwerking tussen auteurs en theatermakers: de theatermaker die zelf stukken maakt en de theatermaker die regelmatig stukken van dezelfde auteur speelt.

5.7.1: Theatermaker/auteur

Binnen de groep van theatermakers die zelf stukken maken hebben wij ook weer een tweedeling gemaakt: de collectieve produkties en de regisseurs die stukken regisseren, die zijzelf geschreven hebben. Andere theatermakers die zelf stukken schrijven zijn hier buiten beschouwing gelaten.

5.7.1.1: De collectieve produkties

Collectieve produkties zijn voorstellingen waarbij de voorstelling in principe geschreven is door de acteurs gezamelijk. Dat houdt meestal in, dat tijdens de repetities de tekst is ontstaan. Veel van deze voorstellingen zijn ook door het collectief geregisseerd.

Alleen de voorstellingen waarbij 'collectief' vermeld staat bij de auteur in de theaterjaarboeken zijn door ons in deze inventarisatie opgenomen. Van een aantal voorstellingen waarbij geen auteur is opgegeven in de jaarboeken vermoeden we, dat zij ook door een collectief gemaakt zijn. Deze voorstellingen zijn door ons echter buiten beschouwing gelaten[61]. Tabel 31 (pagina 93) geeft een overzicht van de collectieve produkties.

Grafiek 15 (pagina 93) is een weergave van het aandeel van de collectieve produkties in het totaal van Nederlandse premières. In de grafiek is dus uitgegaan van de eerste kolom in tabel 31.

Uit de grafiek blijkt, dat in de loop van de jaren tachtig het aantal collectieve produkties is afgenomen. De grote daling na seizoen '82/'83 wordt grotendeels verklaard door het verdwijnen van collectief producerende

---

[61] Bij enkele voorstellingen van gezelschappen waarvan bekend is dat zij vrijwel alleen collectieve produkties hebben gemaakt, hebben we zelf collectief bij de auteur ingevuld als de auteur onbekend was. (Werktheater, Proloog en Diskus).

theatergroepen als Proloog en Nieuwe Komedie[62].

Tabel 31 De collectief geschreven produkties

Seizoenen	Nederlands	Buitenlands	Totaal
1978/1979	16	2	18
1979/1980	35	0	35
1980/1198	28	7	35
1981/1982	9	0	9
1982/1983	27	0	27
1983/1984	15	0	15
1984/1985	19	1	20
1985/1986	14	0	14
1986/1987	16	0	16
1987/1988	12	1	13
Totaal	191	11	202

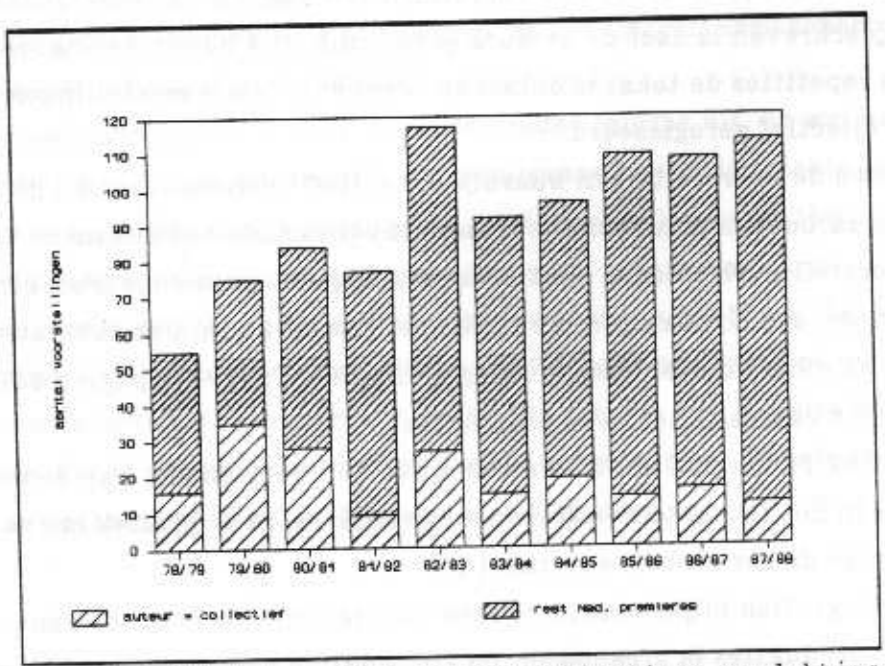

Grafiek 15 Het aandeel van de collectieve produkties in het Nederlandse première-aanbod.

[62] Proloog werd opgeheven in seizoen '82/'83 (theaterjaarboek 82) en de Nieuwe Komedie is een jaar later opgeheven.

theatergroepen als Proloog en Nieuwe Komedie[62].

Tabel 31 De collectief geschreven produkties

Seizoenen	Nederlands	Buitenlands	Totaal
1978/1979	16	2	18
1979/1980	35	0	35
1980/1198	28	7	35
1981/1982	9	0	9
1982/1983	27	0	27
1983/1984	15	0	15
1984/1985	19	1	20
1985/1986	14	0	14
1986/1987	16	0	16
1987/1988	12	1	13
Totaal	191	11	202

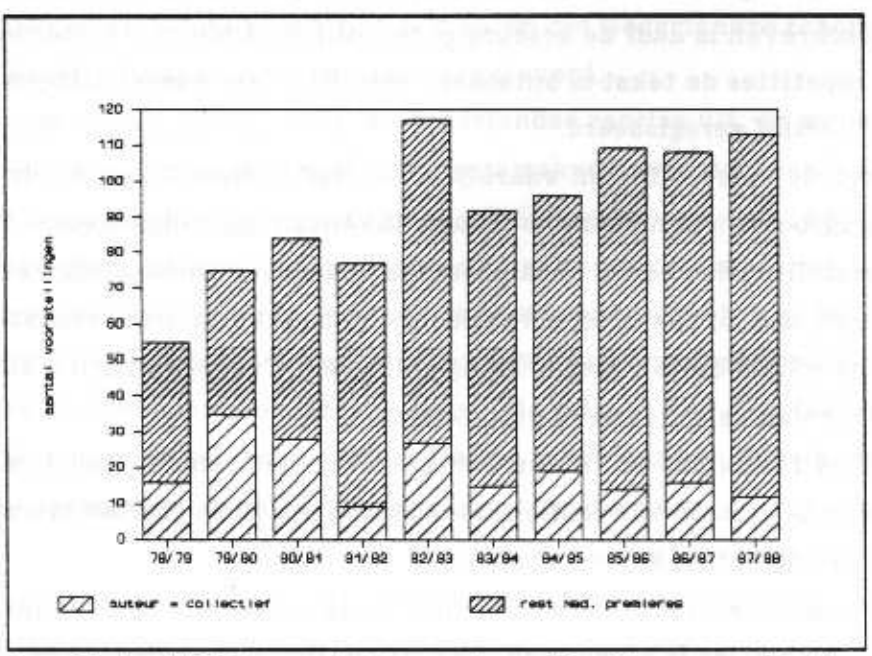

Grafiek 15 Het aandeel van de collectieve produkties in het Nederlandse première-aanbod.

[62] Proloog werd opgeheven in seizoen '82/'83 (theaterjaarboek 32) en de Nieuwe Komedie is een jaar later opgeheven.

We hebben geen oorzaak kunnen vinden voor het lage aantal collectieve produkties in seizoen '81/'82.

Van het totale Nederlandse première-aanbod maken de collectief geschreven produkties 20,6% uit. Dat is vrij veel.

5.7.1.2: Auteur = regisseur

In tabel 32 wordt een overzicht gegeven per seizoen van de regisseurs die zelf hun stukken hebben geschreven. Ook als de regisseur samen met anderen het stuk heeft geschreven is de voorstelling meegeteld. Collectief geschreven en geregisseerde voorstellingen zijn echter buiten beschouwing gelaten.

In grafiek 16 (pagina 95) is het aandeel van deze produkties in het Nederlandse premièreaanbod weergegeven.

Tabel 32 Auteur is gelijk aan regisseur

Seizoenen	auteur = regiseur
1978/1979	8
1979/1980	4
1980/1981	10
1981/1982	17
1982/1983	27
1983/1984	31
1984/1985	24
1985/1986	37
1986/1987	37
1987/1988	39
Totaal	234

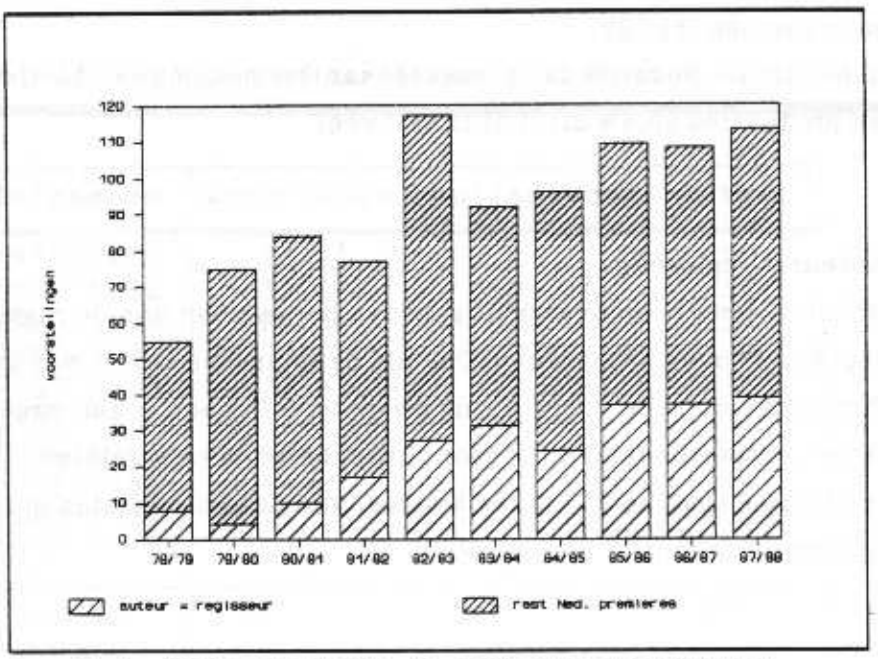

Grafiek 16 Aandeel van de 'auteur = regisseur' produkties in het Nederlandse première aanbod

Zoals uit de getallen blijkt, worden in Nederland vrij veel voorstellingen door de regisseurs zelf geschreven. Er is duidelijk een ontwikkeling te zien in deze tien jaar naar steeds meer produkties die door regisseurs zelf zijn geschreven. Het aandeel van deze produkties in het totale Nederlandse première-aanbod is 25,8%, wat volgens ons rijkelijk veel is.

5.7.1.3: Algemeen

Het aandeel in het Nederlandse première-aanbod van de collectieve produkties plus de produkties waarvan regisseur en auteur één persoon is, blijkt ieder seizoen zo rond de 45 à 50 procent te liggen (zie tabel 33 pagina 96).

Tabel 33 Procentueel aandeel van collektieve produkties en produkties waarvoor geldt 'auteur = regisseur' in het Nederlandse premièreaanbod

Seizoen	auteur/regisseur	collectief	overige
1978/1979	14,5% (8)	29,1% (16)	56,4% (31)
1979/1980	5,3% (4)	46,7% (35)	48,0% (36)
1980/1981	11,9% (10)	33,3% (28)	54,8% (46)
1981/1982	22,1% (17)	11,7% (9)	66,2% (51)
1982/1983	23,1% (27)	23,1% (27)	53,8% (63)
1983/1984	33,7% (31)	16,3% (15)	50,0% (46)
1984/1985	25,0% (24)	19,8% (19)	55,2% (53)
1985/1987	33,9% (37)	12,8% (14)	53,2% (58)
1986/1987	34,3% (37)	14,8% (16)	50,9% (55)
1987/1988	34,5% (39)	10,6% (12)	54,9% (62)
Totaal	25,3% (234)	20,6% (191)	54,1% (501)

Het aandeel van de Nederlandse premières waarvan de auteur niet zelf meespeelt of zelf regisseert is dus slecht 50 à 55 procent. Alleen seizoen '81/'82 is wat dit betreft een uitzondering. In grafiek 17 (pagina 97) is dit in beeld gebracht. Het aantal collectieve produkties, dat in de tweede helft van de jaren tachtig wegvalt, wordt gecompenseerd door het aantal voorstellingen dat door regisseurs zelf wordt geschreven.

De verschuiving van het collectief naar het individu in de loop van de jaren tachtig is dusdanig opvallend, dat nader onderzoek van dit fenomeen, naar onze mening, nodig is. In het kwalitatieve deel van deze scriptie komen wij hierop terug. De positie van auteurs die van anderen afhankelijk zijn voor het uitvoeren van hun teksten is niet zo goed als we in eerste instantie verondersteldden op basis van de vele Nederlandse premières. Aan dit aspect zal ook in de loop van deze scriptie aandacht worden besteed.

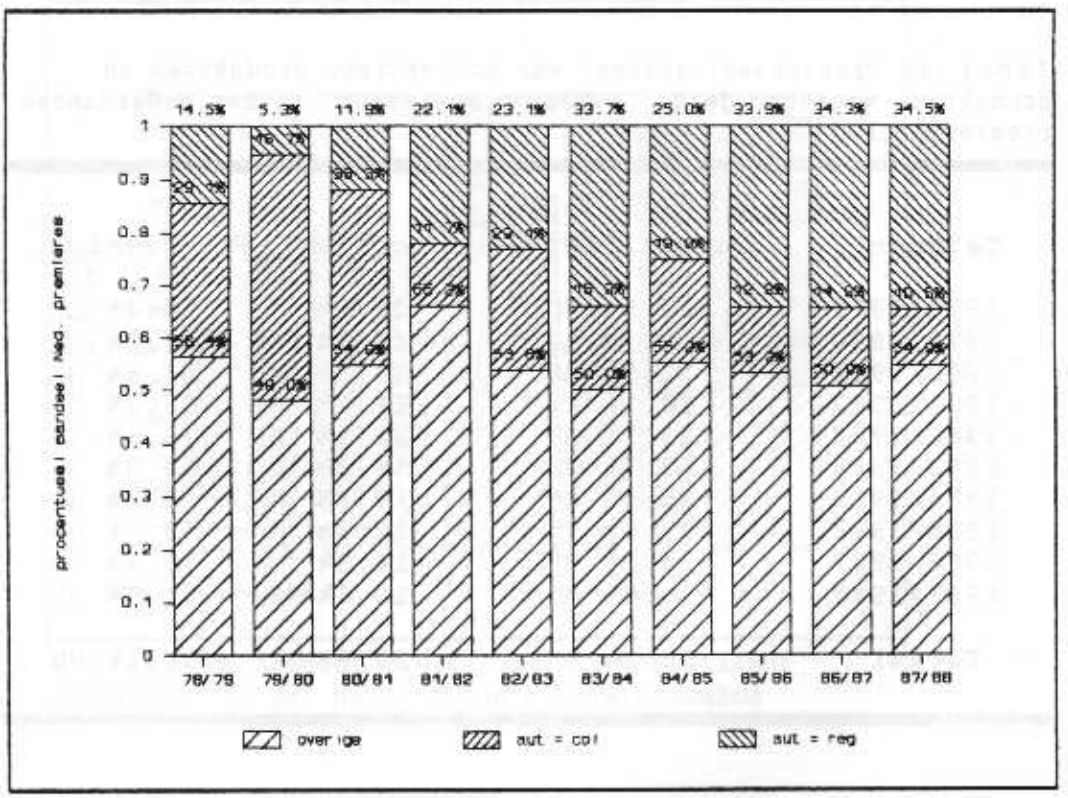

Grafiek 17 Verdeling Nederlands premièreaanbod.

5.7.2: Relaties tussen auteurs en regisseurs of gezelschappen

We spreken van een relatie tussen een auteur en een regisseur of gezelschap als die regisseur of dat gezelschap vaker dan één keer een stuk speelde van dezelfde auteur.

We hebben dit onderzocht, omdat we het vermoeden hebben dat dit soort relaties veel voorkomen. En omdat we denken dat sommige auteurs voor opvoering van hun werk afhankelijk zijn van dit soort relaties.

5.7.2.1: Relaties tussen regisseurs en auteurs.

In tabel 34 (pagina 98) wordt een overzicht gegeven van het aantal relaties tussen regisseurs en auteurs in het totale toneelaanbod. We hebben de

voorstellingen waarbij de auteurs of regisseurs onbekend zijn of de auteurs of regisseurs het collectief zijn, buiten beschouwing gelaten.

Tabel 34 Relaties tussen auteurs en regisseurs in het totale theateraanbod

Omvang van de relatie	aantal relaties
2 voorstellingen	110
3 voorstellingen	12
4 voorstellingen	6
5 voorstellingen	3
6 voorstellingen	1
7 voorstellingen	2
Totaal	134

Het komt in het totaal dus 134 keer voor dat een auteur in relatie staat tot een regisseur en het gaat hierbij om 315 voorstellingen. Dit is 14,5 % van het totale aanbod aan voorstellingen.

Dit soort relaties zijn in het totale aanbod dus maar een kleine groep. Zeker als we daarbij beschouwen, dat het in 110 van deze relaties gaat om een samenwerking van slechts 2 keer.

In tabel 35 (pagina 99) geven we een overzicht van het aantal relaties met betrekking tot de Nederlandse voorstellingen. We hebben in deze tabel een onderscheid gemaakt tussen direkte en indirekte relaties.

Onder direkte relaties verstaan we relaties tussen auteurs en regisseurs waarbij de auteur de regisseur is. Onder een indirecte relatie verstaan we alle andere relaties. We zijn vooral in die indirecte relaties geïnteresseerd, omdat het hierbij schrijvers betreft die afhankelijk zijn van de theatermakers[63].

[63] In parragraaf 6.7.1.2 gaan we uitgebreid in op de relatie tussen auteurs en regisseurs waarbij de auteur de regisseur is.

Tabel 35 Aantal relaties tussen auteurs en regisseurs in de Nederlandse voorstellingen

Omvang van de relatie	Aantal relaties totaal	direct	indirect
2 voorstellingen	53	27	26
3 voorstellingen	6	4	2
4 voorstellingen	5	3	2
5 voorstellingen	1	1	0
6 voorstellingen	1	1	0
7 voorstellingen	1	1	0
totaal	67	37	30

In tabel 36 (pagina 100) is het aantal voorstellingen, dat op basis van directe en indirecte relaties gemaakt is, weergegeven, met het percentage dat deze in het totale aanbod aan Nederlandse voorstellingen vertegenwoordig erbij vermeld.

Uit deze tabel blijkt, dat het aandeel van deze relaties eigenlijk erg klein is. Het is weliswaar groter dan voor het totale aanbod geldt (14,5 % om 16,5 %), maar het blijft een gering deel van het totaal. De indirecte relaties zijn met 6,7% slechts een zeer klein aandeel van de Nederlandse voorstellingen. Dit is dus totaal anders dan we hadden verwacht.

Een aantal regisseurs en auteurs blijkt meerdere relaties te hebben. Er zijn in het totaal 30 relaties tussen 24 regisseurs en 25 auteurs. Van de auteurs is Paul Haenen degene die de meeste samenwerkingverbanden kent met regisseurs[64]. Van de regisseurs is het Mette Bouhuijs die in de meeste relaties staat tot auteurs[65].

[64] In 3 gevallen twee keer.

[65] In twee gevallen twee keer en in één geval vier keer. Het gaat in dat laatste geval om teksten van Ton Vorstenbosch.

Tabel 36 Het aandeel van de voorstellingen op basis van een relatie tussen auteur en regisseur bij de Nederlandse voorstellingen

relaties auteur/regisseur	aantal voorstellingen	aandeel Nederlandse voorstellingen
direct	96	9,8 %
indirect	66	6,7 %
totaal	162	16,5 %

Het aantal Nederlandse voorstellingen = 982

In hoeverre zijn deze auteurs voor het opvoeren van hun teksten totaal afhankelijk van deze relaties? Van slechts 8 van de 25 auteurs kan worden gezegd, dat er alleen voorstellingen op basis van hun teksten gemaakt zijn door die ene regisseur. De afhankelijkheid van de auteurs van dit soort relaties valt dus wel mee. Het totaal aantal Nederlandse auteurs dat vaker dan één keer wordt gespeeld en niet zelf zijn stukken regisseert is 81[66]. De auteurs die vaker door dezelfde regisseur worden gespeeld maken hier 30,8 % van uit. Dat is een redelijk groot aandeel, maar toch is 69,2 % niet afhankelijk van deze indirecte relaties. Auteurs blijken dus minder afhankelijk van een vaste regisseur dan wij aanvankelijk vermoedden.

5.7.2.2: Relaties tussen auteurs en gezelschappen

In tabel 37 (pagina 101) wordt een overzicht gegeven van het aantal relaties tussen gezelschappen en auteurs.

[66] Voor meer gegevens omtrent het aantal opvoeringen per auteur in Nederland zie hoofdstuk 5.6.

Tabel 37 Relaties tussen auteurs en gezelschappen in het totale aanbod

omvang van de relatie	aantal relaties
2 voorstellingen	117
3 voorstellingen	37
4 voorstellingen	10
5 voorstellingen	5
6 voorstellingen	3
7 voorstellingen	0
8 voorstellingen	1
9 voorstellingen	0
10 voorstellingen	1
totaal	174

Er zijn in het totaal dus 174 relaties tussen auteurs en gezelschappen. Het gaat hierbij om 446 voorstellingen. Dat is 20,6 % van het totale aanbod. Dat is een veel groter aandeel dan de relaties tussen auteurs en regisseurs (14,7%).

In tabel 37 zijn de voorstellingen waarbij de auteur het collectief is buiten beschouwing gelaten. Deze groep hebben we in paragraaf 5.7.1.1 al behandeld. In tabel 38 (pagina 102) geven we echter toch nog een overzicht van relaties tussen het collectief schrijven van voorstellingen en gezelschappen.

50,2 % van alle collectieve produkties (102 voorstellingen) wordt verzorgt door gezelschappen die meer dan 2 collectieve produkties hebben gemaakt. Dit percentage is vrij hoog, maar niet anders dan we hadden verwacht, omdat het collectief schrijven van een voorstelling een werkwijze is waarvoor door het gezelschap wordt gekozen. Is daar eenmaal voor gekozen, dan ligt het voor de hand om een volgende produktie op dezelfde manier te maken.

In deze tabel valt op, dat er een aantal gezelschappen zijn die erg veel collectieve produkties hebben gemaakt.Er zijn immers gezelschappen die bekend zijn vanwege het collectieve werken. De gezelschappen die de meeste collectieve produkties gemaakt hebben zijn: Diskus (13 voorstellingen), Proloog (19

voorstellingen) en het Werktheater (21 voorstellingen). Toch is er ook een grote groep gezelschappen die zich één keer bezighoudt met het maken van collectieve produkties. Dit zijn niet alleen de incidentele gezelschappen maar ook de grote repertoire gezelschappen (b.v. de Haagse Comedie).

Tabel 38 Frekwentieverdeling gezelschappen per aantal collectieve produkties

omvang van de relatie	aantal gezelschappen
1 voorstelling	65
2 voorstellingen	18
3 voorstellingen	4
4 voorstellingen	1
5 voorstellingen	2
6 voorstellingen	0
7 voorstellingen	1
8 voorstellingen	2
13 voorstellingen	1
19 voorstellingen	1
21 voorstellingen	1
totaal	96

In tabel 39 (pagina 103) wordt een overzicht gegeven van het aantal relaties tussen gezelschappen en auteurs met betrekking tot de Nederlandse voorstellingen. In deze tabel zijn de collectieve produkties weer buiten beschouwing gelaten.

Er zijn in het totaal dus 73 relaties tussen auteurs en gezelschappen en het gaat hierbij om 190 voorstellingen. Dit is 19,3 procent van het totale aantal Nederlandse voorstellingen. Dit percentage ligt iets lager dan voor het totale aanbod (20,6%). De Nederlandse gezelschappen gaan blijkbaar meer van dit soort relaties aan met buitenlandse auteurs dan met Nederlandse auteurs[67].

[67] Bij de buitenlandse voorstellingen ligt dit percentage op 21,5 % (dat zijn 256 voorstellingen).

Tabel 39 Frekwentieverdeling gezelschappen per aantal auteurs voor de Nederlandse voorstellingen

omvang van de relatie	aantal gezelschappen
2 voorstellingen	45
3 voorstellingen	19
4 voorstellingen	4
5 voorstellingen	3
6 voorstellingen	2
totaal	73

Bij dit soort relaties zijn 61 auteurs en 55 gezelschappen betrokken. Dit betekent, dat er auteurs en gezelschappen zijn die meerdere samenwerkingsverbanden hebben. Er is één gezelschap dat wat dat betreft sterk opvalt en dat is Centrum. Dit gezelschap speelde van 9 Nederlandse auteurs meer dan één tekst. De functie van Centrum als stimulator voor nieuw Nederlands toneel zal daar wel de oorzaak van zijn geweest.

De 61 auteurs die betrokken zijn bij deze vorm van relaties vormen 51,7 % van alle Nederlandse auteurs die de afgelopen tien seizoenen in Nederland vaker dan één keer zijn gespeeld[58]. Relaties met gezelschappen zijn blijkbaar belangrijk voor auteurs om vaker gespeeld te worden.

[58] Er zijn 118 Nederlandse auteurs die vaker dan één keer zijn gespeeld (zie hiervoor hoofduk 5.6).

Hoofdstuk 6: conclusies

Inleiding

In dit hoofdstuk willen we een beeld schetsen van de Nederlandse theatersituatie op basis van de gegevens die in hoofdstuk 5 gepresenteerd zijn. We willen hier niet alle conclusies die in hoofdstuk 5 getrokken zijn herhalen. Dat zou namelijk neerkomen op het herschrijven van dat hoofdstuk[1]. In dit hoofdstuk gaat het meer om het totale overzicht. Voor de details verwijzen we naar de desbetreffende paragrafen in hoofdstuk 5.

Verder zullen we aangeven welke vragen deze conclusies oproepen voor het kwalitatieve onderzoek in het volgende deel van deze scriptie. Deze vragen zijn vooral op het 'waarom ?' gericht van de keuzes die de theatermakers (volgens onze analyse) kennelijk maken.

We zijn ons ervan bewust dat dat de gegevens zoals wij die hier presenteren veel meer vragen oproepen. Deze vragen liggen echter buiten het bereik van ons onderzoek en zullen dus ook niet in deel 3 worden besproken.

Algemeen

Het theateraanbod heeft in de tien jaar die wij hebben onderzocht een sterke groei doorgemaakt: van 123 voorstellingen in seizoen '78/'79 naar 311 voorstellingen in seizoen '87/'88, dat is ruim twee keer zoveel. Het aanbod vertoont per seizoen een vrij constante stijging, die in seizoen '86/'87 even inzakt om in het volgende seizoen weer te stijgen. De daling van het aanbod in '86/'87 wordt ten dele verklaard door de reorganisatie van de grote gesubsidieerde gezelschappen in dat seizoen.

De stijging van het theateraanbod die wij constateren heeft betrekking op het aantal verschillende voorstellingen. Of dit grote zaal-, kleine zaal-, of marge theater[2] voorstellingen betreft is ons niet bekend. Het totaal aantal opvoeringen per voorstelling hebben we niet onderzocht. We weten dus niet of dat totaal in deze tien jaar ook is toegenomen, of dat het totaal gelijk is

---

[1] Ieder gegeven in een tabel is immers al een antwoord op eeen onderzoeksvraag.

[2] Ook wel eerste, tweede en derde cirquit genoemd.

gebleven en er alleen meer verschillende voorstellingen zijn gemaakt. Dit zijn vragen voor een eventueel vervolgonderzoek.

Een kleine groep gezelschappen heeft de afgelopen tien seizoenen zeer veel voorstellingen geproduceerd. Dit zijn vooral de grote repertoiregezelschappen geweest. De toename van het aantal voorstellingen per seizoen is echter niet aan deze grote repertoiregezelschappen toe te schrijven. Zij hebben per seizoen voor een vrij constant aantal voorstellingen gezorgd. Hun aandeel in het totale aanbod is door de jaren heen dan ook sterk afgenomen, van 31% in '78/'79 tot 12 % in '87/'88. Op grond van deze getallen veronderstellen we, dat het grote aantal incidenteel producerende gezelschappen vooral in de laatste jaren van de door ons onderzochte periode actief is geweest. Het adhoc produceren is blijkbaar in de tweede helft van de jaren tachtig sterk toegenomen. Het onderzoek naar de redenen hiervoor ligt buiten het kader van dit onderzoek.

In de tien theaterseizoenen die we hebben onderzocht zijn er zeer veel regisseurs actief geweest. 75 % van hen heeft niet meer dan één of twee voorstel-lingen op zijn naam staan. Het regisseren wordt in Nederland blijkbaar niet echt als een vak beschouwd. Veel mensen doen dat slechts één keer in het professionele cirquit. We kunnen dit feit hier alleen constateren. Het zou voor verder onderzoek interessant zijn om uit te zoeken, of dit veroorzaakt wordt door een gebrek aan kansen en mogelijkheden voor regisseurs, of dat veel regisseurs na één regie geen behoefte meer hebben om meer te regisseren. Daarnaast is het ook mogelijk dat de kwaliteit van veel regisseurs te laag is om voor meer regies te worden gevraagd.

Nederland kent een kleine toplaag van regisseurs die veel regisseren. 45 regisseurs hebben meer dan 10 producties geregisseerd in tien jaar tijd. Dat is 5% van het totale aantal regisseurs. De meeste van hen zijn, of waren, artistiek leiders van de gesubsidieerde gezelschappen. De produktievere regisseurs blijken per seizoen 2 à 3 voorstellingen te regisseren[3]. Dat aantal valt ons nogal mee.

[3] Gerardjan Rijnders maakte de meeste voorstellingen de in de door ons onderzochte periode. Dit waren 27 voorstellingen in tien jaar tijd.

Nederlands/buitenlands

Het Nederlandse theateraanbod heeft de afgelopen tien seizoenen voor 54,5% bestaan uit buitenlandse voorstellingen en voor 45,5% uit Nederlandse voorstellingen. Deze percentages liggen veel dichter bij elkaar dan we hadden verwacht. De populariteit van Nederlandse teksten bij de theatermakers is kennelijk toch vrij groot. In de eerste vijf seizoenen van de door ons onderzochte periode is het aandeel van de Nederlandse voorstellingen zelfs iets groter dan dat van de buitenlandse voorstellingen. Dat aandeel ligt dan net boven de 50% procent. De populariteit van het Nederlandse toneelstuk in die tijd loopt redelijk parallel met de populariteit van de Nederlandstalige popmuziek in Nederland[4]. Of er in het begin van de jaren tachtig sprake is van een opleving van de waardering voor de totale Nederlandse cultuur, weten we niet zeker. De getallen doen ons dat echter wel vermoeden.

In de tweede helft van de jaren tachtig neemt het aandeel van de Nederlands voorstellingen in het totale aanbod af tot ongeveer 40%. Dit wordt niet veroorzaakt door het dalen van het aantal Nederlandse voorstellingen per seizoen, maar door de stijging van het buitenlandse voorstellingen: het aantal Nederlandse voorstellingen is vanaf seizoen '84/'85 per seizoen vrijwel gelijk gebleven (zo rond de 110); het aantal buitenlandse voorstellingen is tussen seizoen '84/'85 en seizoen '87/'88 bijna verdubbeld. In deel drie zullen we ingaan op de vraag waarom de theatermakers voor Nederlandse of buitenlandse toneel-teksten kiezen.

Reprise/première

70% van het Nederlandse theateraanbod bestaat uit voorstelligen op basis van teksten die nog niet eerder in Nederland gespeeld zijn. Het aandeel van deze premièrevoorstellingen ligt dus zeer hoog. De Nederlandse theatermakers zijn blijkbaar vooral geïnteresseerd in nieuw materiaal. Als we daarbij nog beschouwen dat de helft van de auteurs van de reprise voorstellingen heden-daagse auteurs zijn waarvan ook teksten in première worden gespeeld, dan wordt duidelijk dat de Nederlandse theatermakers vooral voorstellingen willen maken op basis van hedendaagse teksten. De klassieke toneelsteksten zijn blijkbaar niet erg in trek. Waarom er vooral voor hedendaagse auteurs en nieuwe toneel

---

[4] Theo de Jong legt een verband tussen de opleving van het Nederlandstalige popmuziek en het Nederlandstalig theater in zijn artikel:"De bloei van een kasplant" in "de goden van het theater", Alphenaar e.a. pagina 159.

teksten wordt gekozen komt in deel 3 aan de orde.

Binnen het premièreaanbod is het opvallend dat het grootste deel hiervan Nederlandse voorstellingen zijn. Van het totaal aantal premières is het Nederlandse aandeel 63%. De interesse is dus naast op het hedendaagse en het nieuwe, ook op auteurs van dicht bij huis gericht. Kijken we naar het reprise aanbod dan zien we hier eigenlijk het omgekeerde. Hier is het grootste aandeel buitenlands. Het buitenlandse aandeel in het reprise aanbod is zelfs 91%. In deel 3 zal sterk de nadruk liggen op de vragen, waarom wel buitenlandse, maar geen Nederlandse reprises, en waarom er zoveel Nederlandse premières en zo weinig Nederlandse reprises worden gemaakt .

De kwantitatieve analyse in deze scriptie hebben we vooral opgezet om te onderzoeken of de verhouding in het aanbod tussen Nederlandse premières en reprises gelijk is aan, of afwijkt van de verhouding tussen buitenlandse premières en reprises. Zoals uit het bovenstaande al blijkt, worden er erg veel Nederlandse premières en erg weinig Nederlandse reprises gespeeld. Die verhouding ligt dus zeer scheef. Bij de Nederlandse voorstellingen is er sprake van 1 reprise op 14 premières. Als we naar de seizoenen afzonderlijk kijken varieert die verhouding tussen 1 reprise op 55 premièrs in seizoen '78/'79 en 1 reprise op 7 premières in seizoen '84/'85. De Nederlandse reprise heeft duidelijk geen vast aandeel in het Nederlandse theateraanbod.

Bij de buitenlandse voorstellingen ligt die verhouding heel anders: 1 reprise op 1,2 premières. Er zijn zelfs twee seizoenen waarin er meer reprises dan premières werden gespeeld[5].

De verhouding tussen Nederlandse premières en reprises wijkt dus sterk af van de verhouding tussen buitenlandse premières en reprises.

Bij de Nederlandse theatermakers is de Nederlandse première blijkbaar het populairst. De Nederlandse première maakt 42.7% (926 voorstellingen) van het totale aanbod uit. De buitenlandse première komt op de tweede plaats met een aandeel van 30% (651 voorstellingen). De buitenlandse reprise heeft een aandeel van 24.5%. (531 voorstellingen). Van de Nederlandse reprise kunnen we wel zeggen dat hij bij de theatermakers totaal niet populair is met een aandeel van slechts 2,9%(62 voorstelingen) van het totale aantal voorstellingen.

---

[5] Dat zijn de seizoenen '79/'80 en '85/'86.

We kunnen dus stellen dat het Nederlandse repriseaanbod zeer laag is ten opzichte van zowel het Nederlandse premièreaanbod als het buitenlandse première- en repriseaanbod.

De grote gezelschappen

Bij de grote repertoire gezelschappen ziet het theateraanbod er iets anders uit. Was bij het totale aanbod 45,5% Nederlands, bij de grote gezelschappen is dat aandeel slechts 29,3%. De grote gezelschappen richten zich blijkbaar veel meer op het buitenland dan de overige gezelschappen.

Ook bij de grote gezelschappen maken de premières het grootste deel uit van de voorstellingen. Bij hen ligt dit aandeel echter iets lager dan bij het totale aanbod: 64,5% tegenover 72,7% .De grote gezelschappen vinden de reprise blijkbaar iets belangrijker dan de overige Nederlandse gezelschappen. Het grotere aandeel van buitenlandse reprises en premières heeft waarschijnlijk te maken met de doelstellingen van deze gezelschappen om het "wereldrepertoire" te spelen. In hoofdstuk 3 van deel 3 komen we hierop terug.

De Nederlandse première is bij de grote gezelschappen minder populair dan in het totale aanbod. Bij deze gezelschappen wordt de buitenlandse première het meest gespeeld. 38,2% van het aanbod van de grote gezelschappen bestaat uit buitenlandse premières. Op de tweede plaats staat de buitenlandse reprise met een aandeel van 32,6%. De Nederlandse première komt met een aandeel van 26,5% bij deze gezelschappen pas op de derde plaats. Het aandeel van de Nederlandse reprise is met 2,9% ook bij de grote gezelschappen te verwaarlozen.

We hebben de grote gesubsidieerde gezelschappen als groep apart bekeken, om te onderzoeken of zij representatief zijn voor het totale aanbod, of dat zij een van het gemiddelde afwijkende repertoire keuze volgen. Uit het onderzoek blijkt dat deze gezelschappen op twee punten representatief zijn voor het totale aanbod:

a. Ook bij de grote gesubsidieerde gezelschappen ligt in de repertoire keuze sterk de nadruk op nieuwe toneeltektsen.
b. De grote repertoire gezelschappen spelen net als de overige gezelschappen vrijwel geen Nederlandse reprises.

Het spelen van Nederlandse reprises kan gerekend worden tot de incidentele gebeurtenissen in het Nederlandse theater.

De grote repertoire gezelschappen wijken af in hun repertoire keuze van de overige gezelschappen in hun sterke voorkeur voor, vooral nieuwe, buitenlandse toneelteksten. Ook de aandacht voor de buitenlandse reprise is duidelijk groter bij deze gezelschappen dan bij de overige gezelschappen.

De auteurs

Er zijn de afgelopen tien seizoenen voorstellingen gemaakt op basis van teksten van 927 auteurs. Van slechts 276 auteurs kan worden gezegd dat er meerdere voorstellingen op basis van hun teksten zijn gemaakt. De meeste auteurs zijn in de afgelopen tien seizoenen dus maar één keer gespeeld.

Het aantal Nederlandse auteurs dat één, twee of drie keer gespeeld wordt is vrijwel gelijk aan de buitenlandse auteurs die zo vaak worden gespeeld. Auteurs die vaker worden gespeeld zijn in de meerderheid buitenlandse auteurs. Er is een kleine groep Nederlandse auteurs[6] die tussen de zeven en tien keer gespeeld zijn. Dit zijn vrijwel alleen auteurs waarvan in de afgelopen tien seizoenen alleen voorstellingen in première[7] zijn gegaan. Deze groep van populairste Nederlandse première auteurs heeft dus vrijwel geen teksten opgeleverd die de theatermakers interressant genoeg vonden om nog eens te spelen.

Er worden van zeer weinig auteurs echt veel voorstellingen gespeeld. Van slechts 17 auteurs zijn er in de door ons onderzochte periode meer dan 10 toneelteksten voor voorstellingen gebruikt. Tot deze groep van zeer veel gespeelde auteurs behoort slechts één Nederlandse auteur: Herman Heijerman[8].

Zeer veel gespeelde auteurs zijn vrijwel alleen auteurs waarvan ook teksten in reprise gaan. Dit ligt natuurlijk ook wel voor de hand omdat van auteurs niet te verwachten is dat zij meer dan 10 tot 12 teksten in 10 jaar tijd schrijven. Deze zeer veel gespeelde auteurs zijn vooral de "Klassieke" auteurs.

In het totale aanbod ligt de nadruk op het nieuwe repertoire, de heden-daagse teksten. De auteurs die stukken hebben geschreven die in reprise gaan zijn ook voor de helft hedendaagse auteurs. De auteurs waarvan echt veel stukken in reprise gaan zijn in de meerderheid de zogenaamde 'Klassieke'

---

[6] Het gaat hierbij om 11 van de in het totaal 484 Nederlandse auteurs.

[7] Rene Verheezen en Hugo Claus zijn de enige uitzonderingen hierop.

[8] Er zijn 14 voorstellingen op basis van teksten van Herman Heijermans gemaakt.

auteurs[9]. De verreweg populairste auteur in Nederland is William Shakespeare, die ook de populairste toneeltekst schreef: 'Hamlet'

Er zijn slechts 29 Nederlandse reprise auteurs. Van Hugo Claus, Joost van den Vondel en Herman Heijermans worden de meeste teksten in reprise gespeeld (respectievelijk 6, 8 en 14 keer). De meest gespeelde Nederlandse dramatekst was de afgelopen tien seizoenen de "Gijsbreght van Aemstel" van Joost van den Vondel.

De meest gespeelde buitenlandse reprise auteurs zijn overwegend afkomstig uit het Engelse taalgebied. Bij de buitenlandse première voorstellingen is de populariteit van de hedendaagse Duitse auteurs (Franz Xaver Kroetz, Botho Strauss, Thomas Bernhard en Heiner Müller) opvallend. Ook de Engelstalige auteurs worden veel in première gespeeld. We kunnen concluderen dat de Nederlandse theatermakers wat betreft de 'Klassieke' auteurs zich op het bekende repertoire richt met de nadruk op de Engelstalige teksten. Wat betreft de hedendaagse auteurs richt men de aandacht op de Duits- en Engelstalige teksten.

De regisseurs

Bij de regisseurs die veel regisseren is er duidelijk sprake van een zekere vorm van specialisatie op Nederlandse of buitenlandse reprises of premières.

Van specialisatie op de Nederlandse reprise voorstelling is alleen sprake bij Roel Twijnstra die werkte bij o.a. het Nederlandstalig Repertoire Gezelschap dat zich ten doel stelde om alleen Nederlandstalige toneelteksten van voor 1960 te spelen. Op dit gezelschap komen we in deel 3 nog uitgebreid terug. Van de andere regisseurs die vaker dan één keer een Nederlandse reprise hebben geregisserd in de door ons onderzochte periode deden dat als bijzaak.

De specialisatie van de overige veel producerende regisseurs is dus gericht op de Nederlandse première en de buitenlandse première of reprise. Van een enkele regisseur kan worden gezegd dat ze zich niet zoveel van Nederlands of buitenlands aantrekken, maar meer van première of reprise. Gerardjan Rijnders en Antoine Uitdehaag regisseerden vooral premières en Hans Croiset legde zich vooral toe op de reprise.

---

[9] In de lijst van de 10 meest in reprise gespeelde auteurs staan maar 3 hedendaagse auteurs: Harold Pinter, Samuell Beckett en Edward Albee.

Regisseurs hebben blijkbaar toch een duidelijke voorkeur voor één van de vier deelgroepen. Waarom de regisseurs voor premières, reprises, Nederlands of buitenlands keizen is een vraag die we in deel 3 hopen te beantwoorden.

De gezelschappen

Ook bij de gezelschappen is er sprake van enige specialisatie.

Het Nederlandstalig Repertoire Gezelschap hebben we hierboven al genoemd. Dit is het enige gezelschap dat zich gespecialiseerd heeft in de Nederlandse reprise. Voor alle andere gezelschappen die Nederlandse reprises hebben gespeeld geldt dat ze dat naast een veel groter aantal andere stukken deden.

Centrum is het gezelschap dat de meeste Nederlandse première voorstellingen gemaakt heeft. Dit was natuurlijk ook wel te verwachten, omdat Centrum het enige grote gesubsidieerde gezelschap is dat expliciet in zijn doelstellingen had staan het stimuleren van nieuw Nederlands repertoir.

De drie grote gesubsidieerde gezelschappen in de Randstad (Ro-Theater, Publiekstheater en Haagse Comedie) hebben vrijwel geen Nederlandse voorstellingen gemaakt. Zij speelden vooral buitenlandse premières en reprises. Deze gezelschappen beschouwen waarschijnlijk alleen buitenlandse teksten als het 'wereldrepertoire'.

Van Theater, De Voorziening en Centrum kan gezegd worden dat ze zich vooral op nieuwe stukken hebben gericht. en weinig reprises speelden.

Globe is het enige gezelschap dat de afgelopen tien seizoenen zowel veel Nederlandse premières als buitenlandse premières en reprises speelde.

Van een specialisatie in één categorie is bij de gezelschappen geen sprake[10]. De gezelschappen zijn meestal gespecialisserd in of première voorstellingen of buitenlandse voorstellingen.

De theatermaker/auteur

Een groot deel van het Nederlandse première aanbod bestaat uit voorstellingen die door de acteurs of regisseurs gemaakt is. In dit onderzoek hebben we alleen gekeken naar de voorstellingen die door de regisseur of het collectief zijn geschreven. Binnen het Nederlandse première aanbod blijkt

---

[10] Uitgezonderd de gezelschappen die een collectieve werkwijze gebruikten bij het schrijven van hun stukken. Deze gezelschappen maakten alleen Nederlandse premières.

ongeveer de helft van alle voorstellingen door een collectief of de regisseur geschreven te zijn. Ook als we naar de seizoenen afzonderlijk kijken blijkt dit het geval te zijn.

In de afzonderlijke seizoenen is het opvallend dat het aandeel van de collectieve producties in het begin van de jaren tachtig vrij hoog is terwijl naar het eind van de jaren tachtig het aandeel van de zelfsschrijvende regisseur sterk toeneemt. Er is dus een verschuiving te constateren van het collectief naar het individu.

We weten niet in hoeverre de regisseurs die zelf schrijven daadwerkelijk gaan repeteren met een van te voren geschreven tekst, of dat de tekst, net als bij de collectieve producties, vooral tijdens de repetities ontstaat. Deze laatste vorm zou er op wijzen dat de productiewijze niet sterk veranderd zijn maar dat de regisseurs alleen de voorstellingen meer naar zichzelf toetrekken. We nemen aan dat beide vormen voorkomen.

Auteurs die zelf hun stukken regisseren blijken veel kans te maken om ook veel gespeeld te worden. Van de 14 auteurs die in Nederland het meest in première gaan blijken 11 zelf hun stukken minstens één keer geregisserd te hebben.

Relaties tussen auteurs en gezelschappen of regisseurs

We hebben onderzocht in hoeverre Nederlandse auteurs waarvan vaker dan één keer een tekst is gebruikt voor een voorstelling daarvoor afhankelijk waren van dezelfde gezelschappen of regisseurs.

De afhankelijk van auteurs van vaste regisseurs blijkt erg mee te vallen. Als we de regisseurs die zelf ook schrijven niet meetellen, blijkt er een vrij klein aantal van vaste koppelingen tussen auteurs en regisseurs te bestaan.

De afhankelijkheid van auteurs van gezelschappen is echter veel groter. Voor ruim de helft van Nederlandse auteurs waarvan vaker dan één keer een tekst is opgevoerd geldt dat dat bij hetzelfde gezelschap gebeurde. Centrum heeft voor diverse schrijvers wat dit betreft een vrij grote rol gespeeld.

Ten slotte

Van seizoen 1978/1979 tot en met seizoen 1987/1988 zijn er in Nederland 2170 verschillende voorstellingen gemaakt door 514 gezelschappen. Deze

voorstellingen zijn door 761 regisseurs geregisseerd[11]. De teksten voor deze voorstellingen zijn door 927 auteurs geschreven[12].

Deze getallen liggen in onze ogen allemaal erg hoog. Er zijn meer regisseurs, auteurs en gezelschappen de afgelopen tien seizoenen actief geweest dan we hadden verwacht.

In de tabellen met betrekking tot de auteurs, regisseurs en de gezelschappen is het incidentele karakter vam het theateraanbod opvallend. Er zijn veel auteurs, regisseurs en gezelschappen, maar de meerderheid maakte slechts één voorstelling in de afgelopen tien seizoenen.

Naast het incidentele karakter van het Nederlandse theater is het aandeel van voorstellingen gebaseerd op teksten van hedendaagse auteurs opvallend. Het grootste deel van het Nederlandse theateraanbod bestaat uit première voorstellingen.

Aan Nederlandse voorstellingen was de afgelopen tien seizoenen geen gebrek. Er waren zeer veel nieuwe Nederlandse stukken te zien. De Nederlandse reprise kwam echter nauwelijks aan bod.

---

[11] Voor een aantal voorstellingen geldt dat ze door een collectief geregisseerd zijn. Van een aantal andere voorstellingen is de regisseur ons onbekend. Het gaat hierbij om in het totaal 223 voorstellingen.

[12] 202 voorstellingen zijn door het collectief van het gezelschap geschreven. Van een aantal voorstellingen is de auteur ons onbekend.